

Slovenski prostor 2050

Vizije prostorskega
razvoja Slovenije

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR

Izdalo in založilo: Ministrstvo za okolje in prostor

Uredniška skupina: Blanka Bartol,

mag. Lenča Humerca Šolar, mag. Tomaž Miklavčič

Oblikovanje in tisk: R-tisk, Boštjan Rihar, s.p.

Naklada: 300 izvodov

Ljubljana, marec 2016

www.mop.gov.si

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

711.1(497.4)

SLOVENSKI prostor 2050 : vizije prostorskega razvoja
Slovenije / [uredniška skupina Blanka Bartol, Lenča Humerca
Šolar, Tomaž Miklavčič]. - Ljubljana : Ministrstvo za okolje in
prostor, 2016

ISBN 978-961-6392-70-9

I. Bartol, Blanka
284004352

Kazalo

- 5 **Predgovor**
Lidija Stebernak, državna sekretarka
- 7 **Proces prenove Strategije prostorskega razvoja Slovenije**
Barbara Radovan, generalna direktorica Direktorata za prostor, graditev in stanovanja
- 8 **Slovenski prostor 2050** – vizija prostorskega razvoja Slovenije
- Prispevki mentorjev:**
- 11 **Vizije - znati videti**
dr. Andrej Černe
- 13 **Participativno raziskovanje in načrtovanje kot del študijskega procesa**
dr. Janez Nared
- 16 **Krajina v viziji prostorskega razvoja Slovenije**
dr. Mojca Golobič
- 18 **Študentske delavnice kot del procesa snovanja vizije prostorskega razvoja**
dr. Alma Zavodnik Lamovšek, mag. Maja Simoneti
- 20 **Splošno, o virih, o načinu priprave - vizija kmetijstva**
prof. dr. Marina Pintar, doc. dr. Matjaž Glavan
- Prispevki študentskih skupin:**
- 23 **Zeleni košček Evrope**
- 28 **Z mesta na deželo in nazaj preko zelenih mostov**
- 33 **Inova(K)tivna Slovenija - aktiven prostor, aktivna družba**
- 38 **Ne IZbriši Slovenije**
- 47 **Samooskrbno lokalno je idealno!**

Predgovor

Lidija Stebernak, državna sekretarka

Razmišljanje o Slovenskem prostoru v daljnem letu 2050 je za marsikoga preveč oddaljeno.

Preveč je vsakdanjih izzivov, ki meglijo sliko prihodnosti in jo delajo nepredstavljivo. Zdi se, da je do takrat še dolga pot. A po kateri poti naj se namenimo?

V svoji poslanici ob Mesecu prostora 2014 je predsednik Republike gospod Borut Pahor poudaril, da je prostor eden od ključnih elementov za dolgoročni razvoj Slovenije, saj povezuje številne potenciale za razvojni preboj, za izboljšanje blaginje in kakovosti življenja prebivalstva ter ohranjanje narodove dediščine.

Pri tem je ključna skupna, usklajena vizija o tem, kakšen naj bo slovenski prostor prihodnosti, da bi lahko usmerjali na prostorskih potencialih zasnovan dolgoročni razvoj države.

Priprava vizije je zato eden od najpomembnejših korakov pri prenovi Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050. Je njeno izhodišče in vodilo za izbiro ciljev in usmeritev. Temelji na premislekih o sedanjih in prihodnjih izzivih ter predstavah o tem, v kakšnem prostoru želimo živeti v prihodnje oziroma kakšnega želimo zapustiti našim naslednikom.

Strategija prostorskega razvoja Slovenije 2050 je strategija za prihodnost, zato je sodelovanje mladih v procesu priprave vizije še toliko bolj zaželeno – mladi so oblikovalci in nosilci prihodnjega razvoja države.

V tej publikaciji predstavljamo več vizij – vizijo, ki je nastala na podlagi celostnega posvetovalnega procesa v okviru prenove Strategije prostorskega razvoja Slovenije 2050 ter vizije študentskih skupin, ki so se na ta način vključile v prenovu strategije.

Vizij je torej lahko več – pomembno je analizirati, kakšne poti za udejanjanje pomenijo ter doseči soglasje o skupni viziji prostorskega razvoja Slovenije. Prvi korak v smeri usklajene vizije smo že storili.

Proces prenove Strategije prostorskega razvoja Slovenije

Barbara Radovan
generalna direktorica Direktorata za prostor,
graditev in stanovanja

V maju 2015 smo pričeli s procesom prenove Strategije prostorskega razvoja države, v katerem smo k sodelovanju želeli pritegniti strokovnjake, nosilce politik, odločevalce in javnosti. Namen procesa je doseči soglasje o razvojnih izzivih in načinih, kako na izzive odgovoriti usklajeno, kakšen prostorski razvoj do leta 2050 si želimo ter kako najbolj učinkovito zastaviti izvajanje ukrepov za doseganje zastavljenih razvojnih ciljev. Uspešnost takšnega procesa je namreč dobra popotnica ne le za doseganje prostorskih, temveč tudi drugih razvojnih ciljev države. Dosedanje izkušnje pri izvajanju prostorskih usmeritev nas utrjujejo v prepričanju, da je uspešnost prostorske politike odvisna od njene povezanosti z drugimi javnimi politikami, do česar pa lahko pridemo samo z medsebojnim sodelovanjem. Aktivna vključitev v proces vseh deležnikov, ki lahko prispevajo svoje znanje in predloge, pa tudi skrbi in pomisleke, je zato ključnega pomena.

Do sedaj smo opravili več širokih strokovnih razprav: o izhodiščih za prenovo strategije, o prednostnih, slabostih, priložnostih in nevarnostih prostorskega razvoja v Sloveniji, o prihodnji viziji prostorskega razvoja države, o prostorskih potencialih za razvoj, na katere bi se morali nasloniti pri oblikovanju razvojnih politik, pa tudi o demografskih vprašanjih kot ključnih gibalih razvoja države, ki se v prostoru izražajo na različne načine. Vključili pa smo tudi poglede in pričakovanja mladih!

Na poziv ministrstva k sodelovanju pri pripravi vizij se je odzvalo pet fakultet, ki izobražujejo strokov-

njake, ki bodo delovali na področju prostorskega razvoja. Skupaj z mentorji in študentskimi skupinami sta bila izvedena dva dogodka. Na uvodnem dogodku so sodelavci Direktorata za prostor, graditev in stanovanja predstavili proces prenove strategije, vlogo vizije in prostorske trende, mentorji pa vlogo in poslanstvo vizije, prostorske potenciale in omejitve za razvoj, vlogo kmetijstva za prihodnji razvoj države in možne načine priprave vizij. Na drugem dogodku so svoje osnutke predstavile študentske skupine. Sledilo je oblikovanje končnih predlogov prostorskih vizij države. Študentje so razmišljali še korak dlje, pripravili so scenarije in prostorske modele ter ukrepe za doseganje predlaganih vizij. Eden od najpomembnejših predlaganih temeljev vizij prihodnjega razvoja Slovenije so vrednote, h katerim naj stremi slovenska družba v prihodnje. Vrednote so bile kot temelj vizije poudarjene tudi na lanskem drugem javnem posvetovanju o prenovi SPRS. V študentskih vizijah so izpostavljene demokratičnost, enakost med družbenimi skupinami (egalitarnost), sodelovanje, povezovanje, trajnostni razvoj, blaginja prebivalcev, učinkovitost, kakovost okolja in kakovostna delovna mesta.

Rezultati študentskega dela, ki so predstavljeni v drugem delu te publikacije, niso le seminarska vaja, spretno usmerjana s strani mentorjev. So premišljeni predlogi, ki smo jih resno obravnavali v sklopu priprave predloga vizije prostorskega razvoja Slovenije - ta je predstavljena v naslednjem prispevku.

8 | Slovenski prostor 2050

Vizija prostorskega razvoja Slovenije

Vizija je želena podoba prostora v prihodnosti. Cilj vizije je pripraviti podobo prostora, ki predstavlja idealno situacijo za dobrobit in blaginjo družbe ter kakovost življenjskega in naravnega okolja. Vizija je predstava o prostoru prihodnje družbe blaginje. Vizije se pripravljajo za različne prostorske ravni in se konkretizirajo z zasnovo ali modelom prostora v ciljnem letu.

Kot izhodišča za premislek o nacionalni viziji za Strategijo prostorskega razvoja Slovenije (SPRS 2050) so bili uporabljeni rezultati dosedanjega procesa priprave strategije, predvsem rezultati delavnic in posvetovanj z deležniki, upoštevani so bili trendi in stanje prostora iz poročila o prostorskem razvoju, predlogi vizij, ki so jih v okviru študijskega dela pod vodstvom svojih mentorjev pripravile študentske skupine z Univerze v Ljubljani in Univerze na Primorskem, ter vizije prostorskega razvoja za Evropo 2050¹.

Slovenija je varna država, ki zagotavlja blaginjo in zadovoljstvo prebivalcev v zdravem okolju. Ljudje živijo v tesnem stiku z naravo, tudi mesta so zelena, uporabljene so mnoge na naravnih procesih temelječe tehnološke in upravljavske rešitve. Prebivalci so ponosni na prostor Slovenije in tvorno sodelujejo pri oblikovanju javne politike urejanja prostora in pri njenem izvajanju. V upravljanju s prostorom so uveljavljene participativne oblike načrtovanja.

V poselitveni strukturi prevladujejo manjša naselja in nekaj večjih urbanih centrov, ki med seboj dobro sodelujejo in se povezujejo pri reševanju skupnih izzivov. Proces suburbanizacije se zaustavlja. Dnevne migracije so zaradi bližine zaposlitvenih centrov občutno manjše. Poselitev ustvarja prepoznaven red v prostoru in upošteva tradicionalne vzorce, katerim sledi tudi novejša pozidava. Slovenska mesta in druga naselja so urejena in prijetna za bivanje in delo. Njihovo upravljanje je participativno in trajnostno naravnano. Visok delež zelenih površin v mestih prispeva h kakovosti okolja (kakovost zraka in voda, zmanjševanje ravni hrupa), prebivalcem in obiskovalcem omogoča družjenje in rekreacijo na prostem, ter prispeva k lažšanju posledic pričakovanih podnebnih sprememb (omilitev toplotnih otokov, boljša prevetrenost, preprečevanje poplav in zmanjševanje posledic suš - zadrževanje voda). Mesta odlikuje moderna in prepoznavna arhitektura ter visoka kakovost bivanja v novo zgrajenih in prenovljenih zgradbah. So žarišča novih idej ter kulturnega in tehnološke-

¹ ESPON, 2014. Making Europe Open and Polycentric, Visions and Scenarios for the European Territory towards 2050, Luxembourg. Dostopno na: www.espon.eu

ga povezovanja. Javni prostori v mestih so urejeni in živahni. Ozelenjene strehe, alternativno namenjene tudi urbanemu kmetovanju ali pridobivanju energije, izboljšujejo samooskrbo mest s hrano in energijo ter zmanjšujejo rabo energije v stavbah za ogrevanje in hlajenje.

Mesta se fizično širijo do leta 2030, po tem letu se zaradi počasnega zmanjševanja števila prebivalcev fizična rast mest ustavi. Degradirana območja mest se redno prenavljajo, vanje se umeščajo nove dejavnosti ali stanovanjska območja. Veliko pozornost se v mestih posveča stanovanjski dostopnosti. Stanovanja se zagotavljajo tako z novogradnjo kakor tudi s prenovo obstoječega stavbnega fonda. Stanovanja se funkcionalno prilagaja potrebam prebivalcev, uvaja se nove tehnične rešitve in materiale.

Podeželje je obdržalo tradicionalno in prepoznavno podobo. Med dejavnostmi prevladujejo kmetijstvo, gozdarstvo, razvija se storitveno gospodarstvo (predvsem turizem in rekreacija), prisotna so manjša podjetja v urejenih manjših lokalnih obrtnih in proizvodnih conah. Gospodarske dejavnosti so v veliki meri vezane na lokalne vire (lesna in prehrabna dejavnost, gradbeništvo ...). Ohranjena naravna in kulturna dediščina je dobro upravljana in je uporabljena za razvoj različnih gospodarskih dejavnosti – prednostno turizma.

Podeželska naselja se fizično ne širijo, gradnja poteka znotraj obstoječih meja naselij, obstoječ stavbni fond je prenovljen in dobro vzdrževan,

funkcionalno prilagojen potrebam prebivalcev in tehnološkim zahtevam časa. Poselitev na najbolj ogroženih območjih (poplave, plazovi) se opušča, izvaja se preselitev na varna območja.

Na podeželju so kmetijska zemljišča obdelana. Omogočajo dobro prehransko samooskrbo države, ob tem pa se ohranja lokalno/regionalno značilno podobo krajine. Mesta in naselja se dnevno oskrbujejo z lokalno pridelano hrano s podeželja in okolice mest.

Naravna in druga neposeljena območja ter zeleni sistemi mest so medsebojno povezani v sistem zelene infrastrukture. Ohranjeni naravna in kulturna krajina sta temelj za turizem, ki s tem krepi prepoznavnost Slovenije v širšem prostoru kot zelene, zdrave in aktivne države.

Policentričen in prostorsko uravnotežen sistem nacionalnih in regionalnih središč omogoča vsem prebivalcem ustrezno in enakopravno dostopnost do kakovostnih funkcij/storitev splošnega pomena, izobraževanja, zdravstva, upravnih in oskrbnih storitev. Storitve, za katere ni nujna fizična dostopnost, se v večini opravljajo preko elektronski sistemov. Na vseh poseljenih območjih je zagotovljena dostopnost do modernih informacijskih omrežij in tehnologij.

Središča poselitvenega sistema so medsebojno dobro povezana in opremljena s prometno in komunikacijsko infrastrukturo. To omogoča hitro in udobno mobilnost. Učinki prometa na okolje in prostor, zlasti glede izgube prostora so minimalni.

Med središči je organiziran hiter in učinkovit javni potniški promet, emisije snovi in hrupa v okolje so minimalne. Železniško omrežje je razvejano in podprto z visoko tehnologijo in sodobnimi vlaki. Železniški promet je urejen, pogost in hiter. Transitni tovorni promet poteka po železnici.

Slovenski prometni in energetske sistem sta dobro povezana s sistemi sosednjih in drugih evropskih držav. Preko koprskega pristanišča je Slovenija povezana v mednarodne pomorske prometne tokove. Slovenija je energetske samooskrbna. Naravni viri so ustrezno zaščiteni, njihova raba za gospodarski razvoj je racionalna in trajnostna. V gospodarstvu prednjačijo visoka tehnologija, v trajnostni razvoj usmerjene dejavnosti in čista industrija, ki uporablja zelene tehnologije ter načela krožnega gospodarstva.

Vizije – znati videti

dr. Andrej Černe¹

Beseda vizija izvira iz latinskega glagola »video«, vidim. V različnih kulturah indoevropskega območja srečujemo podobne izraze za »vpogled« ali »vednost«. V sanskrtu je to vidya. Beseda je enaka grškemu izrazu idea. V angleščini sta besedi wise (vedoč) in wisdom (uvidevnost), v nemščini wissen (vedeti). V norveščini ima viten (vedeti) isti koren kot indijski izraz »vidya«, v grškem »idea« ali v latinskem »video« (Gaarder, 1997)

V kolikor je planiranje „umetnost“ pred-videnja (planiranja oziroma načrtovanja) prihodnosti oziroma prihodnjega razvoja, je torej „umetnost možnega“, ker samo prihodnost spreminjamo glede na naše želje in potrebe.

Prihodnost je skrivnostna, saj se sploh ne pojavlja, vsaj ne kot dejstva, kot nekaj, kar bi lahko videli. Zgodovina je vidna, znana in spoznavna, prihodnost je nevidna in skrivnostna. Zgodovina ima dejstva, prihodnost jih nima, ima pa lahko ideje, zamisli, predvidevanja, napovedi, možnosti, perspektive, ki jih izrekamo danes.

V znamenitem odlomku iz Izpovedi (XI, 20) je Avguštín zapisal: „... čas obstaja le v duši: preteklost le kot spomin, sedanjost kot vpogled in prihodnost kot pričakovanje“.

Predstavljanje (imaginacija, zamišljanje) nas ločuje od preteklosti kakor tudi od stvarnosti, sooča nas s prihodnostjo. Zamišljeni kraji, utopične misli in želje nešteti ljudi imajo zato izjemno pomembno vlogo (Bachelard, 2001).

Sposobnost uporabe domišljije in sanjarjenje je verjetno naša najbolj človeška sposobnost.

Že samo s tem, da snujemo prihodnost danes, so vsa naša predvidevanja obremenjena z visoko stopnjo tveganja, negotovosti in nezanesljivosti. S točke, na kateri smo danes, se ne moremo vrniti nazaj in začeti znova – gre za sedanja razmišljanja o možnih prihodnostih, za nenehen spor in spopad med različnimi mišljenji, idejami. Obstajajo ideje, pa čeprav v naših sanjah, ki v skrajni liniji opredeljujejo naše odločitve. Naše želje (potrebe, opcije) usmerjajo in kažejo na naše resnične vrednote. Prihodnost je rezultat zavestne aktivnosti, a tudi verovanja, je torej predmet verovanja, predmet družbenega in političnega prepričevanja ter predmet osebnega in skupnega načrtovanja.

Človek ima možnost, da svobodno izbira svojo prihodnost, ima pa tudi popolno odgovornost, da se na podlagi zrelega premisleka in zavedajoč se posledic, odloča o nadaljnjem razvoju. Planiranje razvoja je ena naših najpomembnejših sposobnosti in nalog, ki ni namenjena samo prilagajanju in spreminjanju prihodnosti, temveč njenemu aktivnemu ustvarjanju.

Vizija ima dvojno vlogo: prva je ustvarjanje možnega konsenza, ko pa je sprejeta, dobi drugo vlogo, predstavlja konceptualni načrt:

- (1) med seboj povezuje deležnike (akterje);
- (2) pomaga pri zasnovi širokega in raznovrstnega omrežja udeležencev („planerska skupnost“);

¹ Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo

- 12 | (3) prispeva k združevanju planerske skupnosti okoli osrednjega predmeta planiranja (lahko odigra pomembno vlogo pri povezovanju skupnosti v celoto);
- (4) omogoča nadzor nad lastno agendo in nad zavestnim usmerjanjem dolgoročnih interesov, in ne zgolj reševanju kratkoročnih vprašanj;
- (5) zmanjšuje pritiske pri pripravi plana - planiranje lahko postane kumulativno in progresivno.

Vizije so namenjene odpiranju strokovnih in javnih razprav o bodočem razvoju. Predstavljajo neodvisna razmišljanja, ki so namenjena odpiranju vsebin in koncipiranju perspektiv razvoja. Vizije niso namenjene sintetiziranju različnih dejavnikov in procesov v eno vseobsegajočo podobo prostora; če bi to naredili, bi izgubili vse bogastvo in raznovrstnost številnih pojavov, procesov in posameznih značilnosti, ki tvorijo prostor. Povezane so s „hermenevtično teorijo resnice“, ki vidi več stališč in perspektiv, so mnogovrstne, pluralne, demokratične, kontekstualne, vključevalne, horizontalne in skrbeče.

Vizije ne delujejo skozi njihovo samo pomembnost, temveč z oblikovanjem sprejemljivih, razumljivih in logičnih okvirjev znotraj katerih se sprejemajo razvojne odločitve. Predstavljajo podlage za ponujanje razvojnih konceptov, ti pa morajo vzpodbuditi pozornost, hkrati pa zahtevajo konsenz.

Kakšne so naše vizije, ni znanstveno vprašanje. Znanost lahko razloži, kaj obstaja na svetu, kako kaj deluje in kako bi bilo lahko v prihodnosti. Nače-

loma se ne pretvarja, da ve, kako naj bo v prihodnosti. Prostor, ki ga doživljamo, je v prvi vrsti temeljno »neznanstven«, če ga skušamo izmeriti zgolj z merili empirične znanosti. S svojimi razsežnostmi je bližje domeni sanj kot znanstvenemu opisu. Tako imenovani doživeti ali bivanjski prostor se ločuje od fizikalnega in geometrijskega prostora. Strukturirajo ga pomeni in vrednote, ki se zavestno ali nezavedno odražajo pri posamezniku ali skupnosti. Reklo „povsod je lepo, a doma je najlepše“ nakazuje vlogo, ki jo lahko imajo globoka čustva, tako pozitivna kot negativna, pri oblikovanju naših predstav, identitet in dejanj. Občutek pripadnosti oziroma nepripadnosti (drugosti) je tesno povezan s predstavami o prostoru. „Kdo in kaj smo“, je neločljivo povezano s prostorom - ne glede na to, kako opredeljujemo prostor, vedno vsaj posredno vselej hkrati govorimo tudi o nas samih. Ljudje smo s prostorom, ne moremo biti odsotni iz prostora, niti ne moremo dopustiti, da bi bili izločeni iz njega. V današnji dobi množične industrijske produkcije, omamljajoče potrošnje, evforične komunikacije in navideznih digitalnih okolij, še vedno živimo s prostorom - vse kar je, je »s prostorom«. Živeti pomeni živeti lokalno, vedeti pa pomeni predvsem poznati kraje, v katerih se nahajaš. Kraj je »priviligirano prizorišče doživetega izkustva in vsakdanjega življenja«, je neizbežno v središču našega razumevanja sveta... (Casey, 1996).

Če želimo, da bo „naš prostor“ še naprej „obstajal“ ga moramo narediti živega, estetskega in prav tako

etičnega, urejenega in neurejenega, načrtovanega, in na nek način tudi spontanega.

Literatura

Bachelard, G. 2001. Poetika prostora. Študentska založba, Zbirka Koda, Ljubljana.

Casey, Edward S. 1998. The Fate of Place. A Philosophical History. University of California Press, Berkeley.

Gaarder, J. 1997. Zofijin svet. Roman o zgodovini filozofije. Založba Obzorja Maribor, Maribor.

Participativno raziskovanje in načrtovanje kot del študijskega procesa

dr. Janez Nared¹

Vloga praktičnega usposabljanja

V okviru študijskega procesa morajo študenti osvojiti različna znanja, ki jih bodo usposobila za delo in jim pomagala pri razlagi vsakdanjih pojavov. To zajema teoretske pristope, poznavanje metod, naučiti se morejo kritičnega mišljenja, timskega dela in učinkovitega iskanja rešitev. Pri tem je izkustveno učenje na konkretnih primerih verjetno najbolj celovito z vseh gornjih vidikov in študentom omogoči, da ob izvajanju aktivnosti prepoznajo ključna vprašanja, na katera skušajo odgovoriti z ustreznim teoretskim in analitsko-metodološkim aparatom.

Priprava vizije prostorskega razvoja Slovenije je bila v tem pogledu projekt, ki je študente vpeljal v prostorsko in razvojno načrtovanje, jim omogočil interdisciplinarni pogled na obravnavano problematiko ter jim prek vključenosti v načrtovalski proces nudil izvrstne praktične izkušnje.

Študenti so se v proces vključevali na eni strani kot državljani, ki jim je mar prihodnji razvoj države, na drugi strani pa kot strokovnjaki, ki bodo v naslednjih desetletjih usmerjali prostorski razvoj Slovenije.

V tem smislu lahko govorimo o participativnem raziskovanju in načrtovanju, ki na eni strani širi obzorja študentom, na drugi pa daje pripravljavcem strategije prostorskega razvoja dragocen prispe-

vek v obliki strokovno podprtih analiz, ciljev prostorskega razvoja, vizije in ukrepov za doseganje zastavljenih ciljev.

| 13

Participativno načrtovanje

Participativno načrtovanje je načrtovalski proces, ki skuša s povezovanjem in vključevanjem akterjev preseči njihove parcialne cilje ter jih povezati v partnerski odnos in skupno upravljanje. Ključna ideja partnerstva je združitve akterjev v novo konstelacijo, z namenom skupnega iskanja rešitev za prepoznane probleme ter skupnega oblikovanja politik, programov, projektov in posameznih aktivnosti (Svenson and Östhol, 2001).

Uspešno izvajanje participativnega procesa prispeva k bolj celovitemu načrtovanju z zmanjševanjem razlik med pogledi, oblikuje za vse sprejemljive rešitve, zagotavlja vključevanje akterjev ter preprečuje nepotrebno konkurenco. S skupno oblikovanimi odločitvami se prebivalci lažje poistovetijo, kar daje odločitvam večjo legitimnost, prebivalcem pa večje opolnomočenje.

Tovrstni proces, za katerega je ključen dober prenos informacij in ustrezno komuniciranje, lahko vključuje različne družbene skupine, pogloblja medsebojno razumevanje, odkriva in vključuje nove ideje in rešitve, ki sicer ne bi bile upoštevane, ter s tem načrtovanju in odločanju podaja vedenje o potrebah in interesih posamezne skupnosti (Sayce et al. 2013).

¹ Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije

14 | V regionalnem planiranju lahko participativni proces uporabljamo za pripravo razvojnih vizij, reševanje družbenih in gospodarskih težav ter za iskanje skupnih vrednot pri nadaljnjem razvoju. Zato je ključno sodelovanje vseh pomembnejših skupin prebivalcev, saj je le tako mogoče upoštevati njihove želje in pričakovanja. Ustvarjati je treba odprto okolje, odstraniti vse ovire, ki bi preprečevale vključevanje, in poskrbeti, da so ustrezno zastopane ranljivejše skupine prebivalcev, ki so zaradi pomanjkanja znanja ali moči pogosto zapostavljene. V nasprotju z njimi imajo namreč bogatejše in bolje organizirane skupine boljši dostop do informacij in več možnosti, da vplivajo na odločevalski proces (Zumaglini in sodelavci 2008).

Participativno načrtovanje je zahteven in dolgotrajen proces. V njem je treba usklajevati veliko različnih interesov in obravnavati raznovrstne informacije, zaradi česar je tovrstno načrtovanje sicer drago, a lahko na dolgi rok družbene stroške močno zmanjša, saj so aktivnosti usklajene in s tem težje pride do velikih in dragih odklonov.

Večkrat je pri izvajanju participativnega procesa težava tudi v tem, da ta ni jasno opredeljen in je le neformalen, zaradi česar sprejeti sklepi niso obvezujoči (Sayce et al. 2013; Pacione 2014; Nared et al. 2015).

Participativni proces je zelo pomemben, ker se lokalna kultura, prostorske razmere, gospodarska sestava ter oblike upravljanja med območji razlikujejo in jih lahko v celoti zajamemo le ob

Oblikovanje predlogov na delavnici

vključitvi deležnikov v načrtovalski proces. Načrtovanje je s tem bolj kakovostno, ima večjo legitimnost in je pri prebivalcih bolje sprejeto, kar je odločilnega pomena za nemoteno izvedbo načrtovanih aktivnosti.

Vključevanje prebivalcev oziroma različnih družbenih skupin je možno v obliki intervjujev, delavnic,

skupnega viharjenja možganov, fokusnih skupin, interesnih združenj, telefonskega anketiranja, spletnih forumov in podobno. Pri vseh oblikah je ključno, da posamezne skupine niso zgolj vključene v načrtovalski proces, temveč da so njihova mnenja dejansko upoštevana pri odločanju ter v največji možni meri izvedena.

Študenti - deležniki v participativnem procesu

Mladi se v strokovni literaturi pogosto pojavljajo v vlogi šibke družbene skupine, zato si zaslužijo v načrtovalskem procesu posebno pozornost.

Na eni strani se z vsakim načrtovanjem sooblikuje prostor, v katerem bodo živeli, zato je njihov pogled na razvoj izrednega pomena. Vendar pa upoštevanje njihovih želja ni edini razlog za njihovo vključevanje. Marsikdaj študenti bolje poznajo nove tehnologije, hitreje prepoznajo njihove prednosti in lažje razmišljajo izven že izoblikovanih kalupov.

S tega vidika je vključitev študentov v pripravo vizije prostorskega razvoja Slovenije do 2050 v korist tako odločevalcem, kot študentom, ki bodo prek vključenosti v načrtovalski proces lahko izražali svoja pričakovanja in se ob pripravi vizije tudi veliko naučili.

Viri in literatura

Nared, J., Razpotnik Visković, N., Cremer-Schulte, D., Brozzi, R., Cortines Garcia, F. 2015. Achieving sustainable spatial development in the Alps through participatory planning. *Acta geographica Slovenica* 55-2.

Pacione, M. 2014. The power of public participation in local planning in Scotland: the case of conflict over residential development in the metropolitan green belt. *Geojournal* 79.

Sayce, K., Shuman, K., Connor, D., Reisewitz, A., Pope, E., Miller-Henson, M., Poncelet, E., Monié, D., Owens, B. 2013. Beyond traditional stakeholder engagement: Public participation roles in California's statewide marine protected area planning process. *Ocean & Coastal Management* 74.

Svenson, B., Östhol, A. 2001. From Government to Governance : Regional Partnership in Sweden. *Regional & Federal Studies*, 11-2.

Zumaglini, M., Nared, J., Alfarè, L., Razpotnik, N., Urbanc, M. 2008. Participation process in regional development. *Arbeitshefte/Quaderni* 52. Bolzano.

Krajina v viziji prostorskega razvoja Slovenije

dr. Mojca Golobič¹

Ali Slovenija sploh potrebuje vizijo? Sodeč po dogodkih kot sta ekonomska in begunska kriza, ki sta v preteklem desetletju najbolj zaznamovali življenje v naši državi, bi lahko podvomili v njeno smiselnost: ne le, da jih niso uspeli napovedati niti globalni vizionarji, Slovenija je v teh procesih zgolj nepomemben udeleženelec, ki se mora nanje, kakor pač ve in zna, sproti odzivati. V kriznih odzivih vizije pomagajo obdržati smer. Poleg tega prihodnost v resnici ni odvisna zgolj od velikih dogodkov, temveč od vsakodnevnih odločitev, ki jih sprejemajo različni igralci; od državnih in lokalnih politikov, podjetij, nevladnikov do posameznikov. In seveda, Slovenija lahko suvereno odloča o svojem ozemlju, o naravnih virih, naravi, krajini: o tistem, za kar verjamemo, da je med najpomembnejšimi prednostmi in kapitalom te države. Torej da, Slovenija potrebuje vizijo o tem, kako bo naravne potenciale izrabila za boljše kakovost življenja prebivalcev, za krepitev nacionalne identitete in tudi za trženje. In predvsem, kako jih bo, ob vsem tem, znala ohraniti – zase, za prihodnje rodove in nenazadnje, zaradi njih samih. In to vizijo bi morali deliti vsi njeni prebivalci, najbolj in predvsem pa mladi, tisti, ki jo bodo uresničevali in živeli.

O čem bi torej v viziji morali zavzeti stališče? Najprej o tem, kako bomo ravnali z naravo. Dejstvo je, da smo od narave dolgoročno odvisni, in da je v našem interesu da jo ohranimo vitalno. Morda še bolj temeljni in etični razlog pa je, da narava že zaradi svoje prvobitnosti in "drugosti" zasluzi tehten premislek o tem, koliko in kako sme-

mo in želimo poseči vanjo. Vizija naj govori o tem, kako bomo rabili naravne vire, za katere se nam sicer zdi, da jih imamo v izobilju. Gozdovi, na primer, zavzemajo več kot polovico ozemlja Slovenije in nam nudijo biomaso za energijo in gradbeni material, ki ju ne izkoriščamo v polni meri. Seveda ni tako preprosto, ves gozd ni primeren za izkoriščanje, poleg tega pa kurjenje biomase poslabša kakovost zraka. Gozd zagotavlja tudi številne druge, nepotrošne dobrine: habitate, uravnava klimo, vodno bilanco, omogoča rekreacijo in sprostitvev ... V vizijo bi lahko zapisali, da bomo ohranili gozdove tam, kjer so te njihove vloge posebej poudarjene in vseeno izkoristili les za gradnjo in pohištvo, da bo na primer vsaka druga nova hiša lesena. Kmetijskih površin na drugi strani je (pre)malo, posebno takih, kjer si lahko obetamo znaten prispevek k samooskrbi s hrano. Njihovo

¹ Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za krajinsko arhitekturo

varstvo bi morali bolj dosledno uresničevati ter z njimi ravnati racionalno in skrbno. Tudi povečanje deleža samooskrbe z varno in zdravo hrano bi sodilo v vizijo. Vode imamo (še) veliko, čeprav ne vedno v tistem času, ko jo najbolj potrebujemo. Imamo tudi veliko potreb po njej; pod zemljo so skoraj vsi viri pitne vode; hidroenergija je najpomembnejši obnovljivi vir energije v Sloveniji, obenem pa so vodotoki tudi habitat, ki postane za prebivalce precej neuporaben, če ga spremenimo v vodno akumulacijo. Habitati so tudi poplavne ravnine, ki smo jih poselili in jih (bolj ali manj uspešno) zaščitili pred vodo. Ugotovili smo, da dolgoročno to ni učinkovita rešitev, vendar še nismo sposobni ukrepati v edini smiselni smeri - z vračanjem teh površin naravnim procesom. In seveda bi v vizijo morali zapisati kaj o prostoru, kjer se vse to prepleta s človekovim delom; o kulturni krajini torej. Tistem, zaradi česar se počutimo tukaj doma in zaradi česar - menda - v največji meri k nam pridejo turisti. Nismo posebno srečni s tem, kar se z našo krajino dogaja v zadnjih letih. Že tako na videz nepomembne stvari, kot so reklamni panoji, so jo dodobra iznakazili. Bi lahko v vizijo napisali, da bo »Slovenija - moja dežela brez reklamnih panojev«? Tudi sicer nismo preveč pozorni, kaj in kako gradimo v prostoru. V zadnjem času je postala posebej zaželena krilatica »črpanje sredstev EU« - pomembno je, da denar dobimo in porabimo - nekaj je torej treba zgraditi. Poseg v prostor, ki ničemur ne služi, je zagotovo

najslabša možnost - in v tujini lahko vidimo nekaj res slabih zgledov. Tudi to, da ne bomo gradili, kar komu pade na misel in za kar lahko dobi denar, bi lahko napisali v vizijo.

In na koncu, a nikakor ne najmanj pomembno: imeti moramo predstavo o tem, kako vizijo doseči in kakšno je pri tem mesto prostorskega načrtovanja in (bodočih) načrtovalcev. Ustvarjalnost mladih je, poleg etike v družbi in zavezanosti k skupnemu, ključna. Odgovornost in zaveza učiteljev pa je, da k temu čim več prispevamo.

Študentske delavnice kot del procesa snovanja vizije prostorskega razvoja

dr. Alma Zavodnik Lamovšek¹,
mag. Maja Simoneti¹

Priložnost sodelovati pri snovanju vizije prostorskega razvoja neke države, se ne ponudi vsaki generaciji študentov. V šolskem letu 2015/16 se je ta priložnost ponudila tudi generaciji študentov študijskega programa Prostorsko načrtovanje, ki ga izvajamo na Fakulteti za gradbeništvo in geodezijo Univerze v Ljubljani (UL FGG). Na povabilo Ministrstva za okolje in prostor (MOP) smo se vključili v širšo, medfakultetno oz. celo meduniverzitetno študentsko delavnico »Vizija prostorskega razvoja Slovenije do leta 2050«. Mlada generacija bodočih strokovnjakov ima tako redko priložnost, da se vključi v snovanje prostorskega razvoja na najvišji, strateški ravni. Tudi z vidika pedagoškega procesa in učnih ciljev je vključevanje študentov v takšno obliko dela izredno pozitivna izkušnja. Iz množice ciljev, ki si jih postavlja stroka, je mogoče izluščiti tiste, ki so navezani na temeljna spoznanja o trajnostnem razvoju ter odgovornem ravnanju s prostorom ter z njimi seznaniti tudi študente – bodoče strokovnjake na področju prostorskega planiranja (Zavodnik Lamovšek, Fikfak 2010, ne glede na raven obravnave izzivov prostorskega razvoja:

- spoznati pomen trajnostnega prostorskega razvoja in urejanja prostora,
- razumeti soodvisnost treh vidikov trajnostnega prostorskega razvoja: okoljskega, ekonomskega in socialnega,
- spodbuditi zavedanje o pomenu preudarne rabe prostora ter krepiti odgovornost pri ravnanju s prostorom,

- spremljati naravne in družbene pojave ter se kritično in odgovorno opredeljevati glede škodljivih vplivov v prostoru in okolju,
- pridobiti veščine različnih načinov opazovanja in vrednotenja sprememb v prostoru (tako v odnosu do naravnega kot grajenega prostora),
- prepoznati prostorske vire in možnosti za njihovo sonaravno rabo ter razumeti vzroke in posledice človekovega poseganja v prostor,
- zavedati se vplivov človekovih dejavnosti na trajnostni prostorski razvoj,
- sprejemati pozitivne odločitve o ukrepih, ki vodijo k izboljšanju kakovosti življenja k dolgoročni okoljski, gospodarski in družbeni blaginji,
- uporabljati primeren način komunikacije pri reševanju problemov, organizaciji dela in izvajanju posameznih nalog.

Ne glede na izredno pozitiven pristop vključevanja študentov v proces snovanja vizije prostorskega razvoja Slovenije, ki jim omogoča ponotranjenje obravnavanih vprašanj ter nabiranje izkušenj s področja prostorskega načrtovanja na strateški ravni, se je vendarle treba vprašati o kontekstu, izhodiščih in ciljih in nastajajoče vizije. Kontekst je dokaj jasen, gre za prenovo obstoječe Strategije prostorskega razvoja Slovenije (2004) in aktivnosti, ki jih s tem namenom vodi MOP. Kot eno izmed izhodišč za prenovo SPRS lahko razumemo zadnje Poročilo o prostorskem razvoju (2015), ki pa ni doživelo širše javne razprave niti ni sprejeto na Vladi ali v Državnem

¹ Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo, Katedra za prostorsko planiranje

Naslovnica publikacije *Poglavitni smotri in cilji urejanja prostora* (1974), za katero je ilustracije prispeval Božo Kos, na dom pa jo je prejelo vsako slovensko gospodinjstvo

zboru RS (prim.: Ocena stanja in teženj v prostoru RS, 2001). S tem je teža poročila bistveno zmanjšana, saj ne odraža dejanskega družbenega konsenza o obstoječem stanju v prostoru, niti o prednostih nalogah na področju prostorskega razvoja. Največ odprtih vprašanj pri snovanju nove vizije prostorskega razvoja Slovenije pa se zdi prav okoli njenih ciljev. Zakaj sploh potrebujemo novo vizijo? Ali so se dosednji cilji trajnostnega prostorskega razvoja bistveno spremenili? Morda se je spremenila celo družbena paradigma v celoti in ji je treba prilagoditi tudi nadaljnjo smer prostorskega razvoja? Predvsem pa si želimo vedeti, na katera ključna vprašanja in izzive bo nova vizija prostorskega razvoja Slovenije sploh naslovljena.

Po zgledu, kako dobro in organizirano pripraviti in voditi tovrsten projekt, ni treba hoditi daleč. Ozreti se moramo le v lastno preteklost. Eden najboljših izdelkov, ki je sicer nastal še v Socialistični republiki Sloveniji so prav zagotovo, danes skoraj pozabljeni *Poglavitni smotri in cilji urejanja prostora* (1974), ki so v izhodišču postavili tri temeljne smotre urejanja prostora:

- kakovostno okolje,
- policentrični urbani sistem in
- usklajena namenska raba vseh površin.

Zaključiva lahko, da so študentske delavnice dobrodošel del v procesu snovanja vizije prostorskega razvoja Slovenije, ki koristijo predvsem študentom pri nabiranju praktičnih izkušenj in povezovanju s prakso. Snovanje same vizije pa mora temeljiti na jasno opredeljenih ciljih in izhodiščih, ki so podprti s strokovnimi in znanstveno raziskovalnimi ugotovitvami o stanju in razvoju slovenskega prostora. Za njen uspešen preboj pa je izrednega pomena tudi sodelovanje širše javnosti in komunikacija z vsemi zainteresiranimi deležniki.

Viri:

Ocena stanja in teženj v prostoru RS. 2001. Urad RS za prostorsko planiranje, MOP. Sprejeto na Vladi RS 20. decembra 2001. Ljubljana
Poglavitni smotri in cilji urejanja prostora. 1974. Zaveza SRS za RPP. Ljubljana

Poročilo o prostorskem razvoju. 2015. Direktorat za prostor, graditev in stanovanja, MOP. Ljubljana
 SPRS. 2004. Strategija prostorskega razvoja Slovenije, Državni zbor Republike Slovenije in je objavljen v Uradnem listu Republike Slovenije, št. 76/2004 ter velja od 20. julija 2004 dalje. Ljubljana
 Zavodnik Lamovšek, A., Fikfak, A. 2010. Urejanje prostora: vaje za sodelovanje v trajnostnem prostorskem razvoju: informator za učitelje in šole. Priročnik za šole. Inštitut za politike prostora. Ljubljana

Splošno, o virih, o načinu priprave - vizija kmetijstva

prof. dr. Marina Pintar¹,
doc. dr. Matjaž Glavan¹

Študenti, vključeni v pripravo vizije

V pripravo vizije kmetijstva kot prispevka k viziji prostorskega razvoja Slovenije so bili vključeni študentje 1. in 2. letnika magistrskega študija Agronomije in Hortikulture, ki so se odzvali na poziv k sodelovanju. Pozvani so bili v okviru obveznega predmeta Celostno urejanje kmetijskega prostora (CUKP) (nosilka: prof. dr. Marina Pintar), ki se izvaja v sklopu 1. letnika magistrskega študija (MSc) Agronomija in izbirnega predmeta Geografski informacijski sistemi (GIS) (nosilca: doc. dr. Andrej Ceglar in doc. dr. Matjaž Glavan). Poziv študentom je bil poslan v prvem bloku zimskega semestra 2015/2016. Predmet CUKP se izvaja v poletnem semestru 1. letnika in GIS v drugem bloku zimskega semestra za študente 1. in 2. letnika MSc na Biotehniški fakulteti in tudi širše. Za študente 1. letnika MSc Agronomija se bo aktivnost pri pripravi vizije upoštevala kot del opravljenih obveznosti pri predmetu CUKP in za ostale tudi oz. kot del opravljenih obveznosti pri izbirnem predmetu GIS.

Večina aktivnosti za pripravo vizije kmetijstva je potekala v času, ko študenti niso imeli na urniku predmetov, v okviru katerih jim bodo priznane aktivnosti in je bilo potrebno dodatno usklajevanje časa za najnujnejše skupne aktivnosti.

Pozivu za sodelovanje se je odzvalo 15 študentov: od tega 12 študentov MSc Agronomije 1. letnik, en

študent MSc Hortikulture 1. letnik in dve študentki MSc Agronomije 2. letnik.

Prvo spoznavanje s problematiko vizije prostorskega razvoja Slovenije je za študente agronomije sovpadlo s prvim skupnim sestankom vseh, s strani MOP pozvanih študentskih skupin na Fakulteti za gradbeništvo, 10. novembra 2015. Dne 17. novembra 2016 smo za prijavitelne študente organizirali delavnico na Oddelku za agronomijo, z namenom, da se razdelijo v manjše skupine, ki bodo ločeno obravnavale problematiko vizije kmetijstva v Sloveniji.

Razdelitev na tri skupine smo izvedli glede na njihov odziv na sledeče sklope vprašanj:

- (1) Ali menite, da je prehranska varnost pomembna za Slovenijo? Zakaj?;
- (2) Ali menite, da varstvo okolja in narave vpliva na kmetijstvo? Zakaj in kako?;
- (3) Ali menite, da tehnološki razvoj vpliva na kmetijstvo? Zakaj in kako? in
- (4) Kako se bo, po vašem mnenju, kmetijski prostor v Sloveniji razvijal v prihodnje?

Odgovore na vprašanja so oblikovali glede na predstavitev tematike 10. novembra 2015 in na svoje siceršnje znanje.

Skupine so se odločile za razvoj vizij vsaka na osnovi enega od treh scenarijev:

- (1) lokalna in ekološka pridelava zelenjave;
- (2) strukturno preoblikovanje kmetijstva in
- (3) izraba naravnih virov in naprednih tehnologij pridelave.

¹ Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

V posamezni skupini je bilo po pet študentov. Na delavnici so študentje navedli tudi razlog za prijavo na pripravo vizije. Prevladujoč razlog je bilo zanimanje za delo izven ozkih okvirjev študija in možnost nabiranja obštudijskih izkušenj.

Do prve interne predstavitve rezultatov, 18. decembra 2015, so študenti samostojno delo nadgradili še z individualnimi konzultacijami posamezne skupine s somentorjema. Poleg tega so se začela predavanja izbirnega predmeta GIS, kjer so vključeni lahko oblikovali svoje prostorske vidike vizije kmetijstva v Sloveniji. Po tem datumu je sledilo vsebinsko in oblikovno usklajevanje pisnega izdelka med skupinami na skupnem sestanku dne 5. januarja 2016 in kasneje preko elektronske pošte.

Viri:

Študentje so vizije lahko oblikovali na osnovi:

- (1) svojega siceršnjega znanja o pridelavi hrane in krme, ki so ga pridobili v času dosedanjega študija,
- (2) predavanj na prvem skupnem srečanju za oblikovanje vizij prostorskega razvoja Slovenije dne 10. novembra 2015;
- (3) sestankov in pogovorov s somentorjema in
- (4) s strani somentorjev predlaganih dokumentov. Poleg tega so po lastni iniciativi poiskali ustrezne dokumente na spletu, kot je razvidno iz seznamov uporabljene literature.

»Zeleni košček Evrope«

Univerza na Primorskem, Fakulteta za humanistične študije
Oddelek za geografijo
Magistrski študijski program Geografija,
1./2. Letnik, Seminar: Strategije prostorskega razvoja Slovenije

Mentor:
dr. Janez Nared

Študentska skupina:
Godler Rok, Grželj Anže, Mlakar Tilen, Prelovec Mateja,
Primožič Tina, Rupnik Tina, Salkič Elvis, Švigelj Jasna,
Tominec Nejc in Urh Vane.

Izhodišča

Izhodišča Strategije prostorskega razvoja Slovenije temeljijo na zavezah Programa stabilnosti in Nacionalnega reformnega programa (Vlada RS 2015a; Vlada RS 2015b).

Prostorska strategija je rezultat družbenih, gospodarskih in okoljskih dejavnikov prostorskega razvoja, ki upošteva zahteve po zagotavljanju in varstvu kakovosti okolja. Slovenija je kot članica Evropske unije vpeta v širši evropski prostor in evropske prostorsko-razvojne procese, ki upoštevajo Agendo Habitat (Združeni narodi 2006).

Prostorska strategija nadgrajuje načela izboljšanja kakovosti mest in drugih naselij, v smislu njihove humanosti, gospodarske učinkovitosti in okoljske primernosti, predvsem z ustvarjanjem razmer za razvoj trajnostnih naselij. Iz Evropskih prostorsko razvojnih perspektiv strategija povzema evropske usmeritve za skladen razvoj uravnoteženega in policentričnega sistema poselitve za vzpostavitev novega odnosa med urbanimi in podeželskimi območji. S tem se zagotavlja enakopraven dostop do infrastrukture in znanja ter preudarno upravljanje in ohranjanje naravne in kulturne dediščine.

Strategija nadgrajuje predloge prostorsko-razvojnih ukrepov za območja kulturnih krajin, urbanih in kmetijskih območij, gorskih in obalnih območij, evropskih koridorjev, območij poplavnih ravnic in obmejnih regij (Uradni list RS, št. 76/2004).

Osnovno izhodišče prostorskega razvoja Slovenije je načelo sonaravnega razvoja. Pri opredeljevanju dolgoročnih razvojnih usmeritev prostorskega razvoja je potrebno izhajati iz dejstva, da je prostor omejena dobrina, ki terja skrbno usklajevanje javnih koristi in zasebnih interesov.

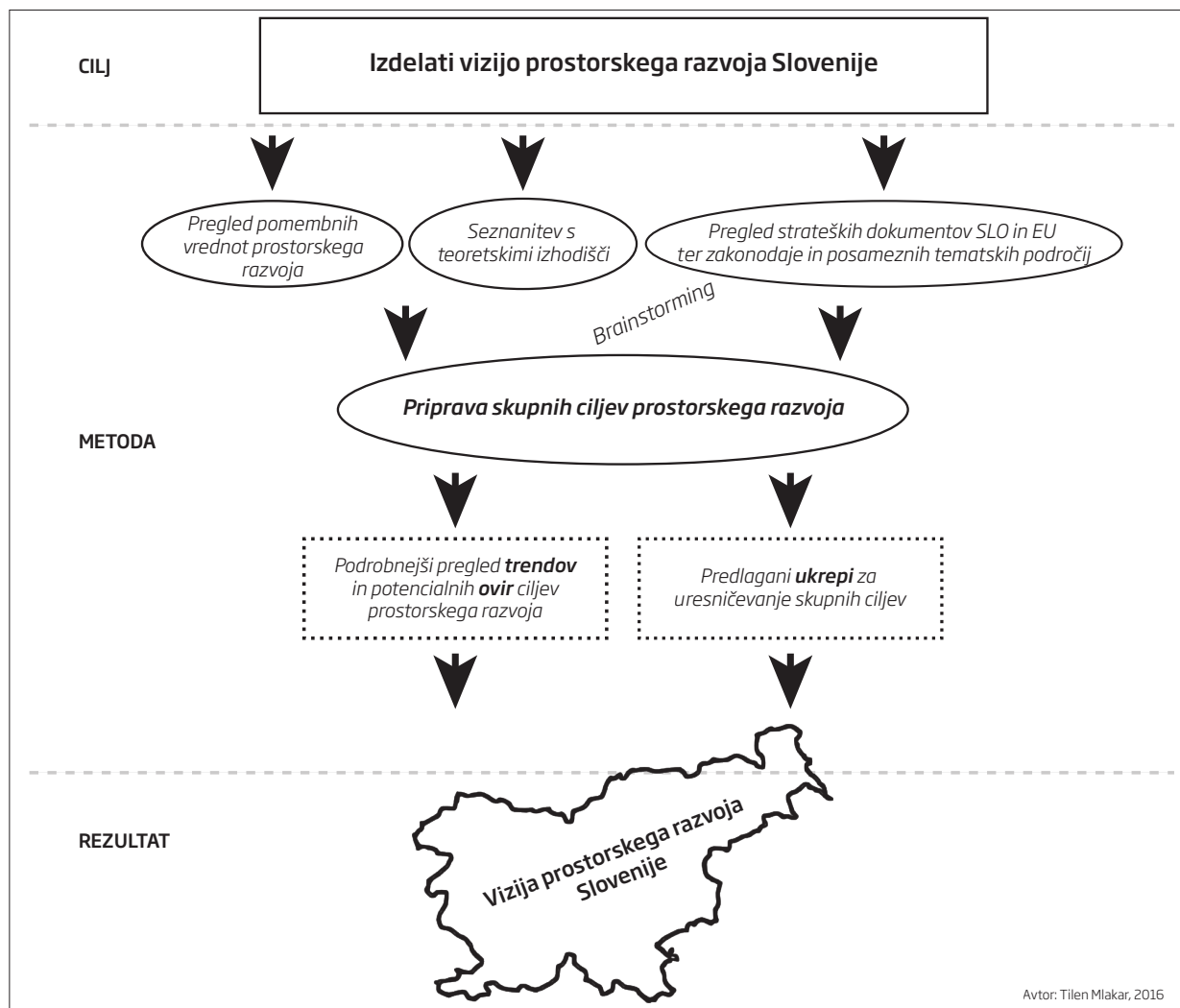
Pri pripravi vizije smo študentje uporabili tudi druge razvojne dokumente in strategije posameznih področij (promet, demografija, degradirana območja, energetika idr.). Po analizi le-teh smo sklenili, da je v novi strategiji še posebej potrebno izpostaviti:

- blaginjo prebivalstva kot prioritetni cilj,
- povečanje produktivnosti,
- krepitev inovativnosti in kreativnosti,
- spodbudno poslovno okolje,
- zaposljivost in zaposlenost,
- zmanjšanje pritiskov na okolje,
- povezovanje središč in regij.

Proces priprave osnutka in metode dela

V prvi fazi smo se seznanili z okvirnim potekom dela in zahtevami ter si razdelili naloge, ki so bile po našem mnenju najbolj primerne, oziroma smo zanje izkazali poseben interes.

Med študijskim procesom smo analizirali vrednote in cilje prostorskega razvoja ter podali predloge in ukrepe, s katerimi želimo izboljšati dosedanje stanje.

Proces priprave vizije.

S podrobnejšim pregledom trendov in potencialnih ovir za cilje prostorskega razvoja je vsak za svoje področje izdelal SWOT analizo, potem smo upora-

bili viharjenje možganov in z njim prišli do skupno oblikovanih ukrepov. **Glavno vodilo vseh prispevkov je bil policentrični razvoj poselitve,**

ker si predstavljamo Slovenijo kot državo, ki njenim prebivalcem nudi kakovostno življenjsko okolje in enake možnosti tudi v manjših naseljih in daje regionalnim središčem večji pomen.

Po drugem srečanju smo do tedaj opravljeno delo nadgradili z dodatno znanstveno literaturo in novimi analizami.

Na zadnjem srečanju v sklopu študijskega predmeta smo delo ocenili, dodali zadnje ideje ter z mentorjevo pomočjo oblikovali končno vizijo. Kartografsko gradivo smo ustvarili s programom ArcGIS 10.2.2.

Vrednote

Prostor ter prostorske ureditve kot ciljni element našega dela in preučevanja so ključnega pomena za kakovosten življenjski standard ljudi. Vplivajo na enakost družbenih skupin ter so predpogoj za uspešen gospodarski razvoj. Lahko bi dejali, da je prostor omejena dobrina in vrednota, s katerim je potrebno skrbno in odgovorno ravnati, ter s tem omogočati možnosti bivanja tudi generacijam, ki prihajajo za nami.

V projektu R.A.V.E. Space (2007) so prostorske vrednote opredelili kot sistem norm, vedenj, prepričanj, stališč, mnenj in dožemanj, ki vplivajo in usmerjajo posameznikova dejanja v prostoru ter so proizvod človekove ustvarjalnosti. Sistem teh vrednot lahko združimo v 3 sklope, to so: ekološki, ekonomski in kulturno-družbeni. Avtorji smo izposta-

vili svoje vrednote, ki se nam zdijo pomembne za vzpostavitev takega okolja, ki bo nudilo kakovostno in privlačno bivalno okolje, to so:

- dostopnost informacij in dobrin,
- kakovostno (zeleno) življenjsko okolje,
- kakovostna delovna mesta,
- prosti čas (predvsem kar zadeva potrebno infrastrukturo),
- znanje in izobraževanje (dostopnost do proste izbire šolanja, usklajen in bolj racionalen šolski sistem),
- konkurenčno gospodarstvo.

Trendi

V Sloveniji se soočamo z različnimi demografskimi, družbenimi in razvojnimi trendi, s katerimi se bomo soočili na lokalni, regionalni, nacionalni in širši ravni:

- hiter razvoj storitev in znanosti,
- stagnacija oziroma prestrukturiranje sekundarnih dejavnosti,
- rast visokotehnoloških storitev,
- zelena delovna mesta in dejavnosti v povezavi z naravnimi danostmi,
- beg možganov in povečan tok migrantov,
- zmanjševanje deleža delovno sposobnih prebivalcev,
- večanje števila degradiranih območij in neučinkovita sanacija,
- visoko kakovostni trajnostni turizem (ohranjena naravna in kulturna dediščina),

- kriza regionalne in nacionalne identitete,
- prekomerno obremenjevanje kraškega sveta,
- porast kongresnega turizma,
- staranje prebivalstva in nizka rodnost,
- višanje stopnje izobrazbe prebivalstva,
- porast količine odpadnih voda in s tem povečanje obremenjevanja okolja,
- slabo gospodarjenje z naravnimi viri.

Cilji prostorskega razvoja

Ob upoštevanju izhodišč, ki jih navaja Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije (2004), so cilji prostorskega razvoja opredeljeni z namenom razreševanja obstoječih in pričakovanih težav v Sloveniji, preusmeritve negativnih teženj in doseganja večje stopnje urejenosti prostora.

Ključni cilji prostorskega razvoja so:

- Spodbujanje lokalne pridelave hrane (samozadostnost)
- Primerljivi pogoji bivanja za vse socialne skupine
- Davčne olajšave uspešnim podjetjem, spodbudno poslovno okolje
- Proaktivna demografska politika, preprečitev »bega možganov«
- Dobra povezava med urbanim in podeželskim okoljem ter policentrični sistem poselitve
- Zmanjšanje tveganja revščine in vključenost vseh starostnih skupin
- Tesnejše sodelovanje izobraževalnih sistemov in trga dela

- Več-funkcijska uporaba prostora
- Prenova degradiranih površin
- Izboljšana mobilnost, prenova prometne ter komunikacijske infrastrukture
- Kakovostna delovna mesta
- Kakovostno življenjsko okolje
- Ureditev komunalne infrastrukture
- Energetsko učinkovita gradnja in prenova
- Učinkovit sistem prostorskega načrtovanja (izboljšan nadzor nad gradnjo in rabo tal ter gradbenimi dovoljenji, manj črnih gradenj) ter večji poudarek načrtovanju na regionalni ravni
- Prilagojena raba endogenih virov
- Načrtovanje finančnih spodbud v regijah z nizko rodnostjo
- Ustvarjanje delovnih mest v manjših krajih z ozirom na tamkajšnja degradirana območja
- Nadzorovana in z ustreznim upravljanjem urejena zavarovana območja
- Boljše planiranje na regionalni ravni
- Optimizacija državnega aparata v smislu administracije in birokracije
- E-zdravstvo, E-uprava
- Dualni sistem izobraževanja

Ukrepi

Na podlagi zastavljenih ciljev, ki so usmerjeni v gospodarsko rast, kakovost prostora in blaginjo prebivalcev, so bili oblikovani naslednji ukrepi:

pot večje konkurenčnosti in razvojnih priložnosti na mednarodnih trgih.

Ozaveščena in inovativna družba se bo pozitivno odzvala na globalne izzive, kot so negativni demografski trendi in podnebne spremembe. Z regionalnimi posebnostmi in **aktivnimi državljani** bo v evropskem in svetovnem okviru ohranjala svojo edinstvenost in prepoznavnost. Ustvarjeno bo okolje, ki ne izključuje, ampak pametno, zeleno povezuje.

Viri in literatura

GURS. 2015. »Državna pregledna karta v merilu 1 : 1.000.000«. Javni portal geodetske uprave Republike Slovenije.

[Http://www.e-prostor.gov.si/fileadmin/BREZPLACNI_POD/DPK1000/Raster/Zdr.zip](http://www.e-prostor.gov.si/fileadmin/BREZPLACNI_POD/DPK1000/Raster/Zdr.zip).

InvestSlovenia. 2015. »Mission«. Javna spletna stran agencije SPIRIT, InvestSlovenia team. [Http://www.investslovenia.org/about-us/](http://www.investslovenia.org/about-us/).

Odlok o strategiji prostorskega razvoja Slovenije 2004. Uradni list RS (2004). Št 76. Ljubljana. [Http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200476&stevilka=3397](http://www.uradni-list.si/1/objava.jsp?urlid=200476&stevilka=3397).

Vlada RS. 2015a. *Program stabilnosti (dopolnitev 2015)*. Elaborat. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.

R.A.V.E. Space. 2007. Koncept vrednot prostora v sistemu trajnostnega razvoja.

Vlada RS. 2015b. *Nacionalni reformni program 2015-2016*. Elaborat. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije.

Združeni narodi. 2006. *The Habitat Agenda*. Poročilo. Istanbul: Združeni narodi. [Http://unhabitat.org/wp-content/uploads/2014/07/The-Habitat-Agenda-Istanbul-Declaration-on-Human-Settlements-2006.pdf](http://unhabitat.org/wp-content/uploads/2014/07/The-Habitat-Agenda-Istanbul-Declaration-on-Human-Settlements-2006.pdf).

Z mesta na deželo in nazaj preko zelenih mostov

Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za geografijo
Drugostopenjski magistrski študijski program Geografija,
1./2. Letnik, Seminar: Regionalni razvoj in regionalna politika

Mentorja:

red. prof. dr. Andrej Černe
izr. prof. dr. Simon Kušar

Študentska skupina:

Uroš Benkovič, Špela Berlot, Simona Bizjak, Ambrož Černe,
Katarina Godec, Gašper Igljč, Ana Kopač, Martina Košar,
Peter Poljšak Klaus, Maja Poravne, Tamara Selko,
Špela Stanonik, Alen Stojčevski, Maja Šipelj, Tadej Štangelj

Izhodišča in delovni proces

S pojmom »vizija« smo se seznanili že v začetku študijskega leta 2015/2016, ko sta nas, študente, profesorja izzvala s preprostim vprašanjem: »V kakšni državi si želite živeti leta 2050?«. To nas je spodbudilo k razmišljanju o prihodnosti in tako so z metodo viharjenja možganov (brainstorming) začele nastajati prve posamične vizije.

Ugotovili smo, da so naše vizije zelo različne, hkrati pa v nekaterih pogledih tudi zelo podobne. Zato smo jih združili po posameznih tematskih sklopih, glede na področja, ki so prevladovala v vizijah (trajnostnost, potenciali, prilagojenost/sodobnost, odgovornost, promet-lega, uravnoveženost).

V sklopu dogodka Meseca prostora, ki se je odvil na Oddelku za geografijo (FF UL) so bile v popoldanskem delu organizirane delavnice. Tam smo študentje celotnega modula Regionalno planiranje in urbano-ruralne študije ponovno razmišljali o Sloveniji v letu 2050. Razdeljeni v treh skupinah smo oblikovali tri vizije, katerih rezultati so si bili med seboj precej podobni. Vse tri skupine so namreč v vizijah poudarile pomen mest in podeželja, ki so med seboj povezana.

Temu je sledila še združitev vseh, že napisanih vizij v skupno, končno vizijo. Skupaj smo oblikovali še slogan in logo vizije. Po združitvi je še sledila predstavitev vizij na Biotehnični fakulteti v Ljubljani, kjer smo se predstavile vse skupine, ki so-

„Shematski prikaz
poteka delovnega
procesa oblikovanja
vizije

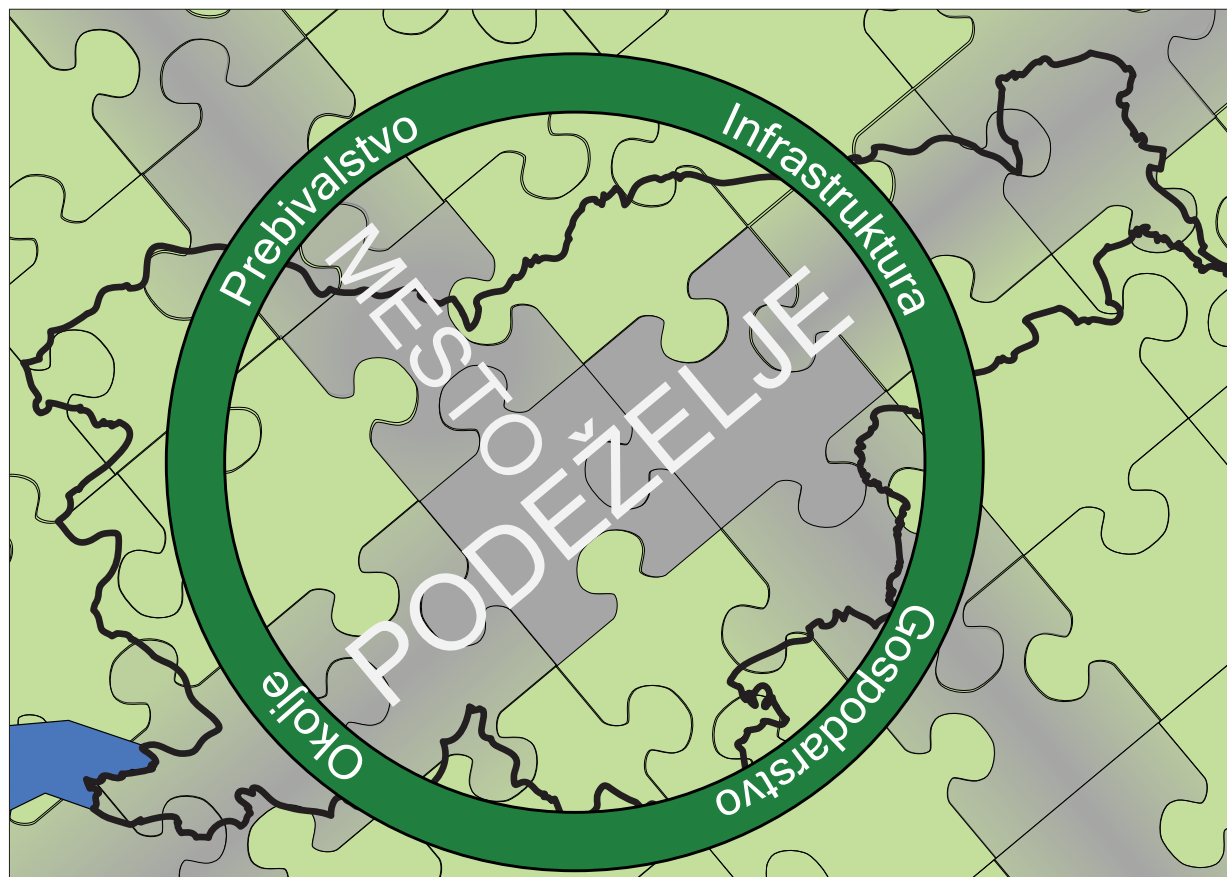

Logo, avtor: Peter Poljšak Klaus

ča. Migracije nimajo pomembnega vpliva na število prebivalcev. Državljanom je zagotovljena socialna varnost v vseh življenjskih obdobjih. Mladim je omogočena pridobitev kakovostne izobrazbe in čim hitrejši vstop na trg dela. Vlada medgeneracijsko sožitje.

Infrastruktura je steber, ki povezuje temelja, mesta in podeželje, hkrati pa povezuje celotno državo s tujino. Na kakovostni infrastrukturi temelji trajnosten in učinkovit promet, prevladuje uporaba hitrega in dostopnega javnega prometa. Transitni cestni tovorni promet je omejen in preusmerjen na posodobljeno železnico. Pristanišče ohranja svojo pomembno vlogo na mednarodnem trgu. Vsa na-

Prikaz vizije, avtor: Peter Poljšak Klaus

selja so opremljena z osnovno infrastrukturo, ki sledi sodobnim trendom.

Z 'grajenjem mostov' smo dosegli zmanjšanje regionalnih razvojnih razlik in skladnejši razvoj na vseh ravneh.

Nabor ukrepov

Ukrep 1: vzpostavitev regij, ki imajo svoje upravne in administrativne pristojnosti in so finančno samostojne

Ukrep 2: povezovanje mest in podeželja z mislijo na ljudi, naravo, ekonomijo in infrastrukturo, kot pomembnimi stebri povezovanja

Temelj 1 - Mesto

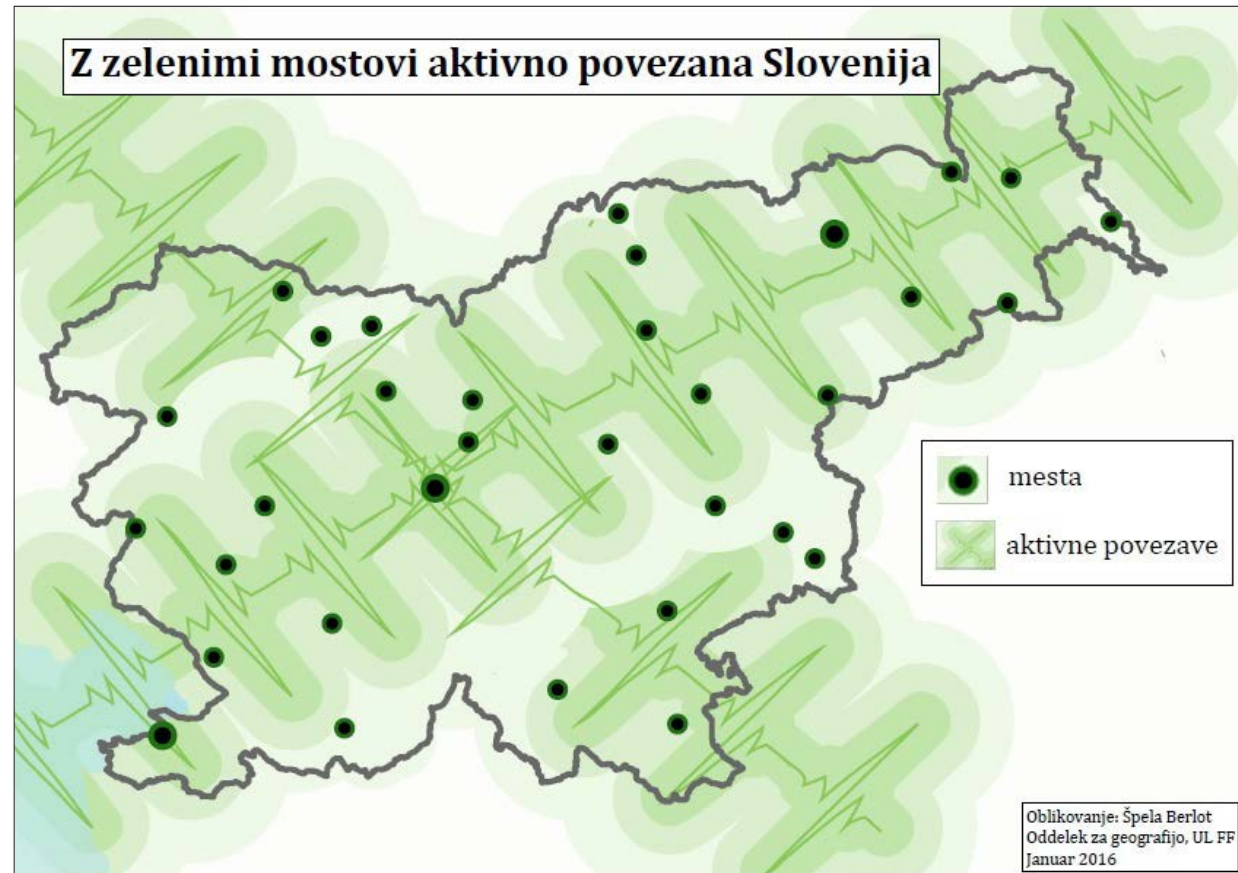
- Ukrep 1: vzpostavitev zelenega pasu okrog večjih mest (nad 20.000 prebivalcev), kamor se novo pozidane površine ne širijo
- Ukrep 2: prednostna uporaba degradiranih območij, ki jih spreminjamo v skladu s prostorskimi in funkcijskimi potrebami
- Ukrep 3: decentralizacija funkcij upravljanja države, s čimer vzpodbujamo medsebojno sodelovanje mest
- Ukrep 4: ustanavljanje tehnoloških parkov v bližini univerz in večjih razvojnih podjetij
- Ukrep 5: krepitev vloge mest, kot izobraževalnih, tehnoloških in kulturnih središč

Temelj 2 - podeželje

- Ukrep 1: spodbujanje ekološke pridelave in postopno zmanjševanje deleža konvencionalnega kmetijstva
- Ukrep 2: povečanje prehranske samooskrbe
- Ukrep 3: ohranjanje kmetijskih zemljišč
- Ukrep 4: ustanovitev organizacij, ki skrbijo za odkup pridelkov, nadzorujejo njihovo kakovost, skrbijo za promocijo, mreženje in izobrazbo, ter s tem večajo ekonomsko in socialno varnost pridelovalcev

Steber 1 - Gospodarstvo

- Ukrep 1: prednostna raba lokalnih virov (človeških in naravnih)

Prostorski prikaz Slovenije, avtor: Špela Berlot

Ukrep 2: vzpodbujanje endogenega razvoja regij z uporabo lastnih virov

Ukrep 3: večje štipendiranje zelenih in ostalih deficitarnih poklicev, za zmanjšanje strukturne in absolutne brezposelnosti

Ukrep 4: kakovostno promoviranje Slovenije kot turistične destinacije

Steber 2 - okolje

Ukrep 1: uvedba krožnega gospodarstva (omejitev količine odpadkov in racionalna raba surovin)

Ukrep 2: povečanje rabe obnovljivih virov energije, na račun zmanjšanja deleža neobnovljivih virov

32 | Ukrep 3: izboljšanje zelene infrastrukture v zavarovanih območjih

Steber 3 - prebivalstvo

Ukrep 1: vzpostavitev družinske politike, ki bo določala ugodne olajšave za mlade družine (kakovostna in dostopna stanovanja, vrtci, šole ...)

Ukrep 2: vzpodbujanje samozaposlovanja

Ukrep 3: vzpostavitev mreže univerz za tretje življenjsko obdobje na podlagi medgeneracijskega sodelovanja

Ukrep 4: vzpodbujanje zaposlitev težje zaposljivih in ranljivih socialnih skupin

Ukrepi 5: zagotavljanje zadostnih kapacitet in cenovno dostopnih, kvalitetnih storitev za oskrbo starejših prebivalcev

Steber 4 - infrastruktura

Ukrep 1: posodobitev infrastrukturnega omrežja s poudarkom na železniškem, letališkem in pomorskem sistemu

Ukrep 2: posodobitev javnega prometa, ki omogoča intermodalnost

Ukrep 3: uporaba najnovejše sodobne tehnologije

Ukrep 4: prednostna uporaba zelene infrastrukture

Modeli

Z mesta na deželo preko zelenih mostov

Temeljna predpostavka vizije je, da mesto in podeželje delujejo kot celota, prostorsko povezovanje in sodelovanje omogočajo zeleni mostovi. Prepletenost, soodvisnost, povezanost je prikazana s sestavljanjo. Mesto in podeželje sta temelj zelenih mostov, podporni stebri pa so gospodarstvo, okolje, prebivalstvo in infrastrukturo.

Z zelenimi mostovi aktivno povezana Slovenija

Prostorski model temelji na mreži 33 mest mednarodnega, nacionalnega in regionalnega pomena, ki racionalno porabljajo prostor in se prostorsko ne širijo (simbol zelenega obroča okrog črne pike). Izbrana naselja so aktivno povezana s svojim zaledjem, podeželjem in drugimi mesti, kar je nakazano z linijo srčnega utripa. Aktivno povezanost razumemo kot sodelovanje na različnih ravneh ter infrastrukturno dobro povezanost. Aktivna povezanost je prisotna preko celotne države, srčni utrip nas povezuje tudi s tujino. Vpetost v globalne gospodarske mreže omogoča infrastrukturno in programsko aktivno povezano koprsko pristanišče.

Inova(K)tivna Slovenija - aktiven prostor, aktivna družba

Univerza v Ljubljani, Fakulteta za gradbeništvo in geodezijo
Drugostopenjski študijski program Prostorsko načrtovanje (MA)
1. letnik, predmet Metodika prostorskega načrtovanja s seminarjem

Mentorji:

doc. dr. Alma Zavodnik Lamovšek,
viš. pred. mag. Maja Simoneti,
viš. pred. mag. Mojca Foški,
asist. Gašper Mrak

Študentska skupina:

Tanja Elsner, Ajda Kafol Stojanovič, Alen Mangaljič,
Ana Potočnik, Simona Vraničar, David Klepej, Maja Mauko,
Marko Jalovec, Žan Pavlin, Miha Trstenjak, Domen Ovčar, Maja Jezernik, Maja Jordan, Ambrož Ložar, Jasna Munda,
Karin Rkman

Sodelovanje in vključenost za aktivno in inovativno Slovenijo

V procesu oblikovanja skupne vizije, smo najprej oblikovali štiri specifične predloge Vizije prostorskega razvoja Slovenije: **Inovativna Slovenija, Prenova prostora, Streha za vse in Aktivna družba**. Vsaka je imela oblikovan svoj slogan, logotip, tekstualno in grafično predstavitev. Spodnje besedilo je nastalo kot sinteza vseh štirih vizij, zato smo se odločili, da pri skupni viziji ohranimo originalne grafične dele, ki smo jih umestili k posameznim gonilnim silam skupne vizije.

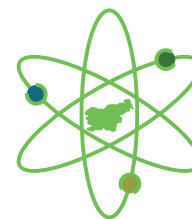
Iskanje in nadgrajevanje idej za bodoče stanje naše države je izredno pomembno za nas, kot tudi za naše potomce. Samo bistvo idej pa mora biti oprto na tem, da so le te uresničljive tako finančno, časovno kot tudi strukturno. Zato smo v teku oblikovanja vizije prostorskega razvoja Slovenije prišli do vprašanj, kaj je pomembno spremeniti, da bo v prihodnosti Slovenija konkurenčnejša in prijaznejša do ljudi in okolja. Zato je bilo treba določiti ključne gonilne sile. Med posvetovanjem v skupini smo se odločili, da bodo na prihodnji prostorski razvoj Slovenije najbolj vplivali naslednji dejavniki, ki smo jih strnili v pet gonilnih sil:

- Lokalna ekonomija
- Prenova
- Vključenost (Streha za vse)
- Zdravo okolje
- Trajnostno upravljanje virov

Ključno za pripravo in uresničitev projektov je vključenost javnosti. Pri tem moramo biti posebno pozorni na to, da je čim večji del javnosti vključen v postopke projektov, ter da se jo seznanja s potekom le-teh. Projekti bodo tako lažje realizirani, pri čemer bo obseg prizadete javnosti manjši. Vključenost javnosti v prostorsko načrtovanje pomeni možnost upoštevanja uporabniških izkušenj ter potreb prebivalstva.

Lokalna ekonomija

Najprej je treba poskrbeti za lokalno ekonomijo. Ta mora sloneti predvsem na zelenih tehnologijah ter visokotehnoloških podjetjih. Z ugodno lego države in razvitim izobraževalnim sistemom, ki je pomembno povezan z gospodarstvom bo razvita lokalna ekonomija močno pripomogla k finančno stabilnejši in privlačnejši državi. S tem se bo dnevna migracija med občinami pomembno zmanjšala, s čimer bi se zmanjšalo tudi onesnaževanje okolja zaradi transporta. Z lokalno ekonomijo bomo ohranili tradicionalna obrtniška dela,

INOVATIVNA SLOVENIJA: Z znanjem, voljo in naravnim danostim do uspeha!

Inovativna Slovenija

ki so na posameznih področjih unikatna, kot tudi zaposlenost med domačini, s čimer bi se ohranilo število prebivalstva. Za uspeh lokalne ekonomije je treba nadgraditi obstoječo infrastrukturo. Predvsem povezava z internetom omogoča razvoj in pojav manj znanih podjetij na spletu in tako možnost njihovega poslovanja s preostalim svetom.

Prenova

Prenova mora temeljiti na regionalnih značilnostih. Le tako lahko vzdržujemo in nadgrajujemo privlačnost naših pokrajin in njihovih posebnosti, na kar smo zelo ponosni. To bo omogočalo ohranjanje raznolikosti med pokrajinami, kar bo še popestrilo že tako pestro kulturno krajino. Pomembno vlogo

Prenova prostora

Na temeljih obstoječega do sonaravne prihodnosti.

Prenova prostora -podeželje

smo namenili varovanim kmetijskim in naravnim območjem ter se posvetili ureditvi degradiranih krajev. S tem se bo povišala prehranska samozadostnost ter ohranilo čisto in zdravo okolje. Vključno s tem bo omejena izgradnja poslovnih con na eni in oživitve že obstoječih ter zaposlitev praznih površin znotraj naselij namesto širitev navzven na območja kmetijskih zemljišč na drugi strani. Posebno pozornost je treba posvetiti odpornosti na naravne nesreče. S tem bo omogočena večja varnost in urejenost krajine. Prenova mora temeljiti predvsem na prenovi in obnovitvi že obstoječih stanovanj, saj bomo s tem okrepili identiteto in ohranili kulturno dediščino. Tako bomo dosegli omrežje večfunkcionalnih naselij z visoko kakovostjo bivanja in ohranjeno identiteto. S tem se bo okrepil tudi turizem, ki je v stalni rasti na svetovni ravni. S tem bodo največ pridobila lokalna okolja, ki imajo velik potencial prav na področju turizma.

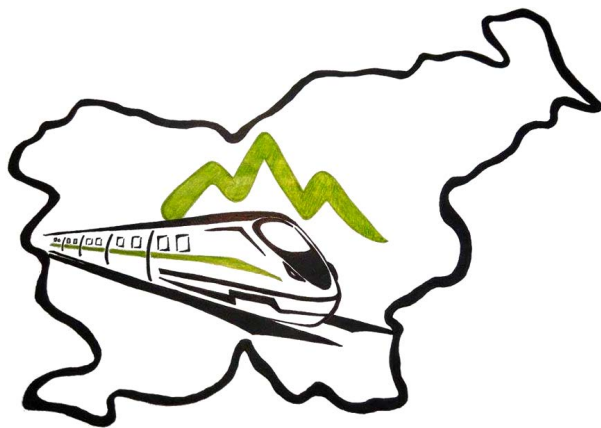
Vključenost

Povezovanje med generacijami je ključno za prenašanje znanj in izkušenj starejših na mlajše. Zaradi

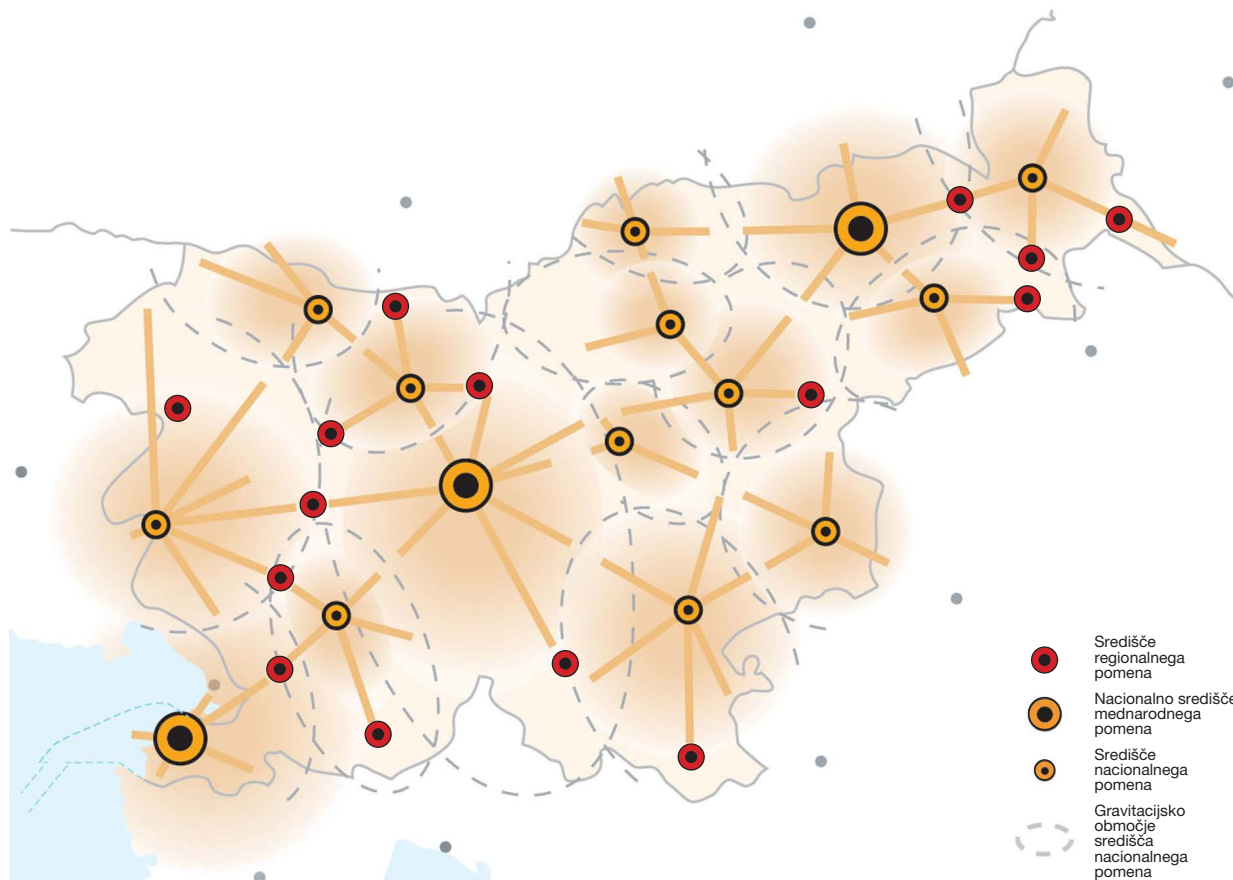
36 | najboljših kmetijskih zemljišč. Prav urejena krajina skupaj z gozdom sta ključna dejavnika na poti k zdravemu okolju, ta pa pripomore k zdravemu bivanju ljudi.

Trajnostno upravljanje virov

Da bomo okolje ohranili zdravo in prijetno je potrebno poskrbeti tudi za trajnostno upravljanje z viri. Pri nas je v ospredju najširši in pri ljudeh zelo priljubljen naravni vir - gozd. Zato je treba z njim ravnati spoštljivo ter poskrbeti za posek v primernem obsegu. To bo spodbudilo lokalno gospodarstvo, s čimer se bo povečala tudi možnost zaposlitve na območjih z lesno industrijo, ki bo obsegala celotno lesno verigo od poseka do končnih izdelkov. Prav tako je treba preprečiti, da se gozd ne razširi preveč, saj bi s tem izgubili najboljša kmetijska zemljišča. S

AKTIVNA DRUŽBA: Povezan, ohranjen in ekonomsko-konkurenčen prostor za kakovost življenja

Model zmernega policentrizma kot nadgradnja modela urbanega sistema iz obstoječe SPRS (2004)

preprečitvijo izgradnje elektrarn, ki so škodljive za okolje, se ponuja možnost za druge alternative, kot na primer hidro elektrarne in uporaba geotermalne energije. Ta nam ponuja možnost izkoristka energije skorajda po celotnem območju Slovenije. Ravno geotermalna energija ima velik potencial v prihodnosti, saj bi z njo lahko ogrevali veliko število

stanovanj in gospodarskih objektov, s čimer bi se zmanjšala odvisnost po tujih energentih.

Viri:

Golobič, M., Marot, N., Cof, A., Bantan, M., Hudoklin, J., Hočevar, I. 2014. SPRS2030 - Analiza izvajanja v

Strategiji prostorskega razvoja Slovenije predvidenih programov in ukrepov. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Univerze v Ljubljani: 202 str.

http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostorski_razvoj/BF_ACER_Drugo_porocilo_SPRS.pdf (Pridobljeno 18. 1. 2016).

Beltran, N. idr. 2012. Za zeleni razvojni preboj, Plan B 4.0: Prispevek za strategijo razvoja Slovenije 2014 - 2020. Ljubljana, Plan B za Slovenijo: 42 str.

<http://www.planbzasslovenija.si/upload/SRS/plan-b-zeleni-razvojni-preboj.pdf> (Pridobljeno 18.1.2016).

EUROPE2020. URL: <http://ec.europa.eu/europe2020> (Pridobljeno 30.10.2015).

EUROPE2020. URL: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-your-country/slovenija/progress-towards-2020-targets/index_en.htm (Pridobljeno 31.10.2015).

EUROPE 2020 in Slovenia. URL: http://ec.europa.eu/europe2020/europe-2020-in-your-country/slovenija/country-specific-recommendations/index_en.htm (Pridobljeno 31.10.2015).

Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko. Slovenska Strategija Pametne Specializacije S4. Ljubljana, 2015: 39.str. http://www.svrk.gov.si/fileadmin/svrk.gov.si/pageuploads/Dokumenti_za_objavo_na_vstopni_strani/SPS_10_7_2015.pdf (Pridobljeno 18.1.2016).

Statopis: Statistični pregled Slovenije 2014. 2014. SURS. <http://www.stat.si/dokument/5651/Statopis.pdf> (Pridobljeno: 15.1.2016).

Starejše prebivalstvo v Sloveniji. 2010. SURS. <http://www.stat.si/doc/StarejsePrebivalstvo.pdf> (Pridobljeno: 15.1.2016).

Turk Ž. 2010. Tag Clouds: Project Europe 2030 and Europe 2020. BlogActive*eu, objavljeno 8.5.2010. URL: <https://zturk.blogactiv.eu/archives/163> (Pridobljeno 14.1.2016).

Žitnik, M., Štehar, M. 2014. Kazalniki zelene rasti. Ljubljana, Statistični urad Republike Slovenije: 51 str. <http://www.stat.si/StatWeb/Common/PrikaziDokument.ashx?IdDatoteke=5443> (Pridobljeno 18.1.2016).

NE IZBRIŠI SLOVENIJE

Pri projektu oblikovanja vizije prostorskega razvoja Slovenije smo sodelovali v okviru planerskega dela predmeta Studio 1. Naloga nam je omogočila vpogled v kompleksnost prostora in družbe ter njuno tesno povezanost na različnih ravneh. S prepoznavanjem in analizo prostorskih problemov in potencialov smo iskali idejne rešitve, ki bi prinesle vzdržen in kakovosten prostorski razvoj Slovenije in slovenske družbe.

Potek dela

Delo smo začeli z obravnavanjem pojma *vizija* in analizo podobnih primerov vizij. Opisali smo stanje družbe in prostora v Sloveniji po posameznih

področjih ter za razumevanje vzrokov zanj analizirali procese od preteklosti do danes. Z analizo smo poiskali vzročno-posledične povezave med posameznimi procesi in izpostavili 5 gonilnih sil, ki najbolj vplivajo na spremembe v prostoru in družbi. Različne kombinacije in uteži gonilnih sil in kazalnikov so nas pripeljale do 4 scenarijev za leto 2050. Današnje stanje smo povezali s scenariji in izvedli SWOT analizo, v kateri smo opredelili priložnosti in tveganja za prihodnji razvoj. Naredili smo izbor idej, tematik in smernic, ki smo jih vključili v zasnovo končne vizije. Vizija obravnava 5 sklopov: (1) uprava, (2) družba in ekonomija, (3) varstvo narave in kulturne krajine, (4) kmetijstvo-energija-upravljanje z viri ter (5) promet in poselitev.

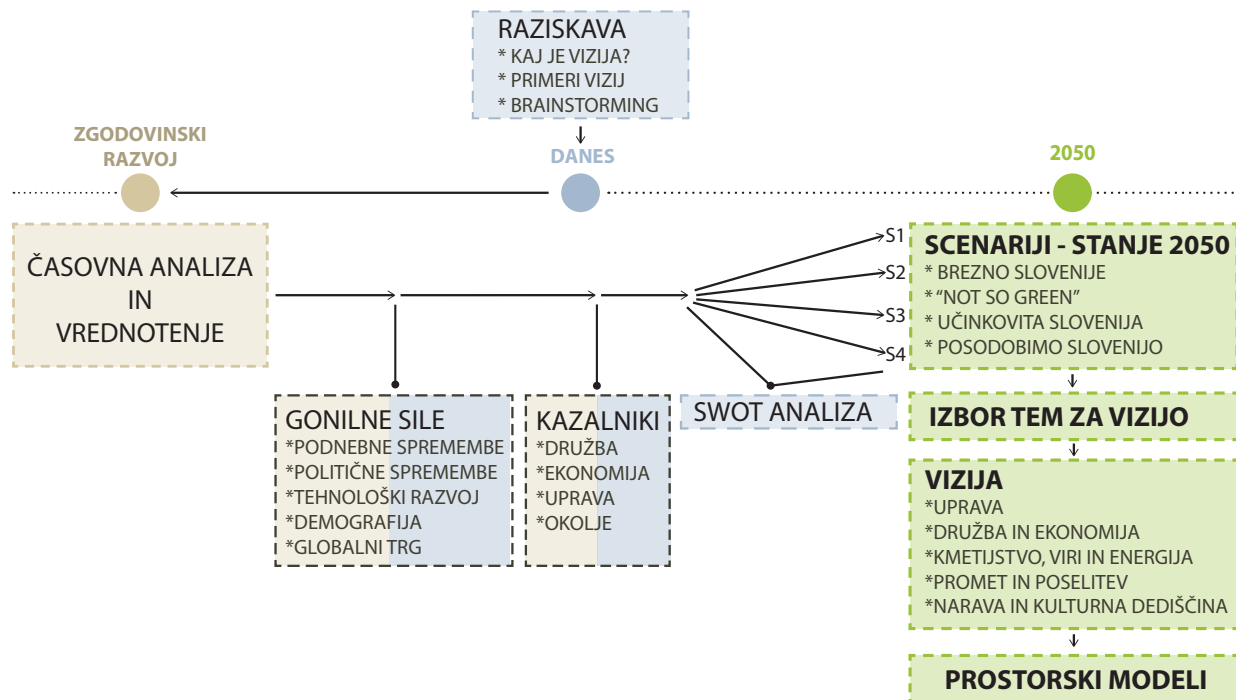
Biotehniška fakulteta
Oddelek za krajinsko arhitekturo,
1. letnik MSc krajinske arhitekture

Mentorji:

prof. dr. Mojca Golobič,
asist. dr. Nadja Penko Seidl,
asist. Tadej Bevk

Študentska skupina:

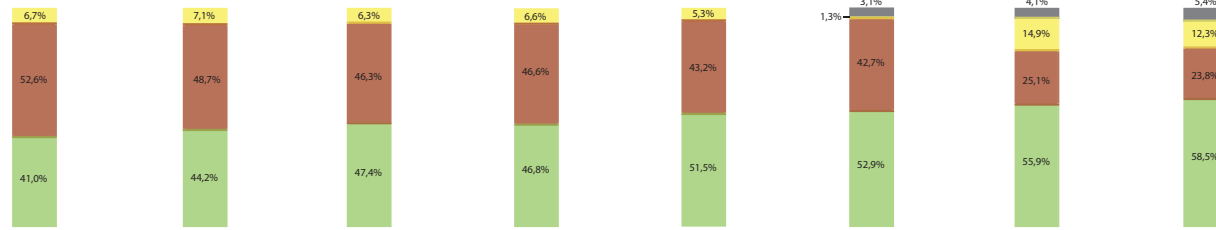
Martina Auguštin, Tadeja Ažman, Lara Bolkovič, Urška Eler,
Nejc Greben, Tine Horvat, Dominik Jakša, Nina Jakša,
Lucie Jebavá, Tjaša Kimovec, Tadej Kozar, Sabina Krajnc,
Alice Králiková, Nika Marn, Andreja Molan, Maja Nosan,
Kristina Omovšek, Don Papandopulo, Petra Pečan,
Živa Pečenko, Tom Pogačar

RABA PROSTORA

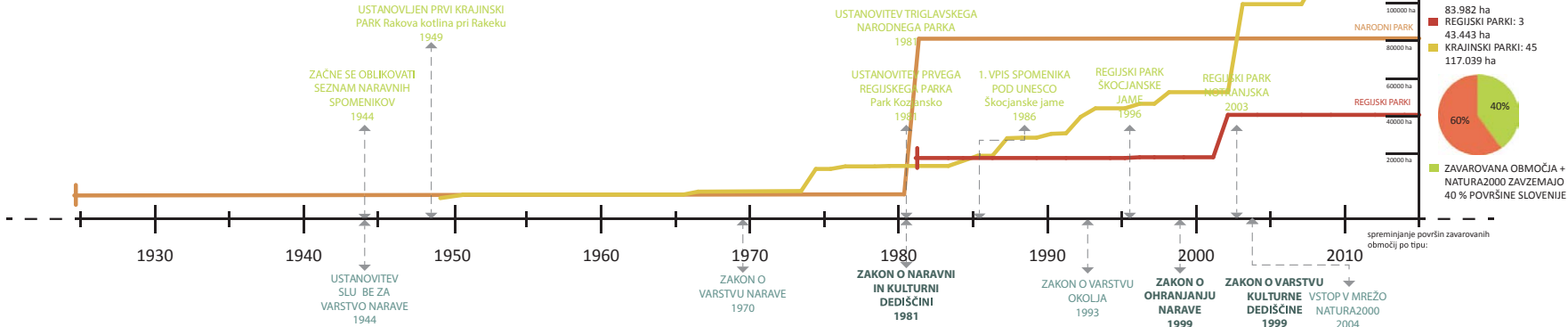
Delež rabe prostora Republike Slovenije izražen v %.

- POZIDANOST
- OSTALE POVRŠINE
- KMETIJSKE POVRŠINE
- GOZDNE POVRŠINE

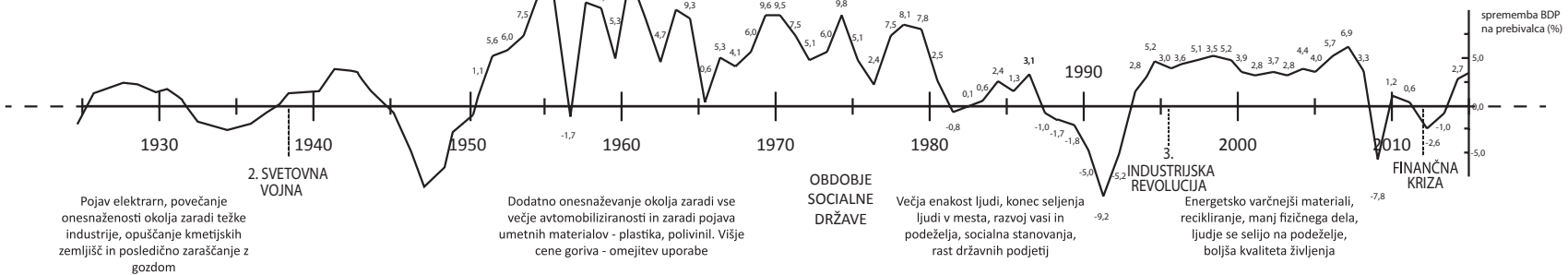
S pomočjo deležev rabe prostora lahko spremljamo spreminjanje le-teh skozi čas, skupaj z varstvenimi in ekonomskimi vplivi. Ugotovitve so sledeče, da rabo prostora generira sprva kmetijstvo, sledi mu industrijska revolucija in nato še razvoj urbanizma.

VAROVANJE NARAVE

Sočasno s temi vplivi se viša/niša delež bdp-ja, na področju varovanja narave pa predvsem pravne podlage, zakoni, konvencije, ki predstavljajo podlago za ustanavljanje zavarovanih območij. Varovanje pridobi na pomenu zlasti zaradi večjega deleža onesnaženosti okolja zlasti zaradi povečane avtomobilnosti, pojava umetnih mas, zlasti plastike.

EKONOMIJA

Naseljevanje mest se nekoliko zaustavi, temu pa sledi tretja faza industrijske revolucije. Po osamosvojitvi smo priča dnevnim migracijam ljudi v mesta, kjer najdejo zaposlitev. Poleg gradnje avtocestnega omrežja smo priča opuščanju kmetovanja in povečanjem deleža naseljenih območij. V zadnjem desetletju se soočamo s finančnimi krizami in vedno večjo okoljsko ozaveščenostjo, na pomenu pridobiva kvaliteta življenjskega prostora.

40 | Scenariji

V skupinah smo oblikovali možne scenarije prostorskega razvoja Slovenije do leta 2050. Ugotovili smo, da jih lahko na osnovi glavnih značilnosti združimo v štiri različne scenarije, ki so opisani v nadaljevanju.

Posodobimo Slovenijo: podjetniško kmetijstvo, regijski inkubatorji, 75 % recikliranje odpadkov, boljša izobrazba ljudi, razvoj robotike in elektronike, razvoj industrije, posodobljena infrastruktura.

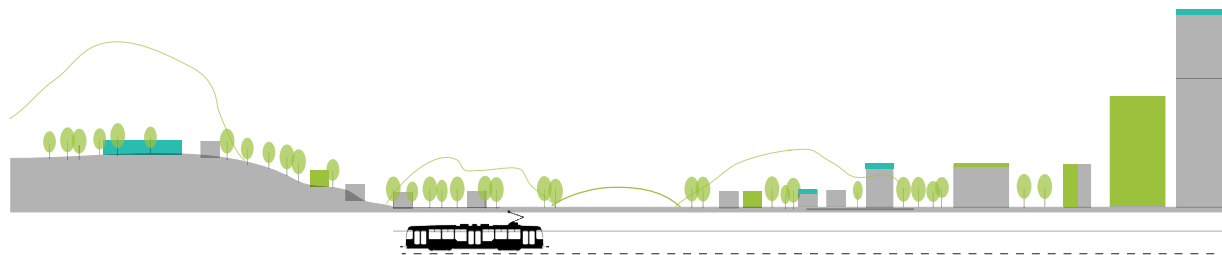
Brezno Slovenije: širjenje mest, kapitalizem, privatizacija vseh storitev in virov, velike razlike med bogatimi in revnimi, kmetijstvo v rokah velikih kmetijskih podjetij.

Not so green: rast in staranje prebivalstva, premalo delovno aktivnega prebivalstva, robotizacija, povečanje primarnega in sekundarnega sektorja, izraba lesnih virov.

Učinkovita Slovenija: visoko tehnološki in znanstveni razvoj, samooskrba, alternativno kmetijstvo, ozelenjena mesta, 80 % energije iz obnovljivih virov, ohranjanje narave.

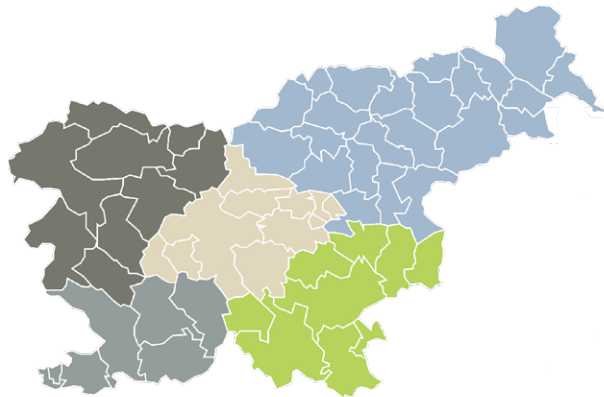

Vizija

Načrtovanje vizije je razdeljenih na 5 temeljnih sektorjev, ki se med seboj povezujejo in dopolnjujejo. To so: uprava, družba in ekonomija, energija in upravljanje z viri, promet ter naravna in kulturna krajina.

Uprava

Na upravnem nivoju imajo regije pristojnosti nadzorovanja in povezovanja občin ter usmerjanja njihovih občinskih prostorskih načrtov, da dosežejo sorazmeren razvoj celotne regije.

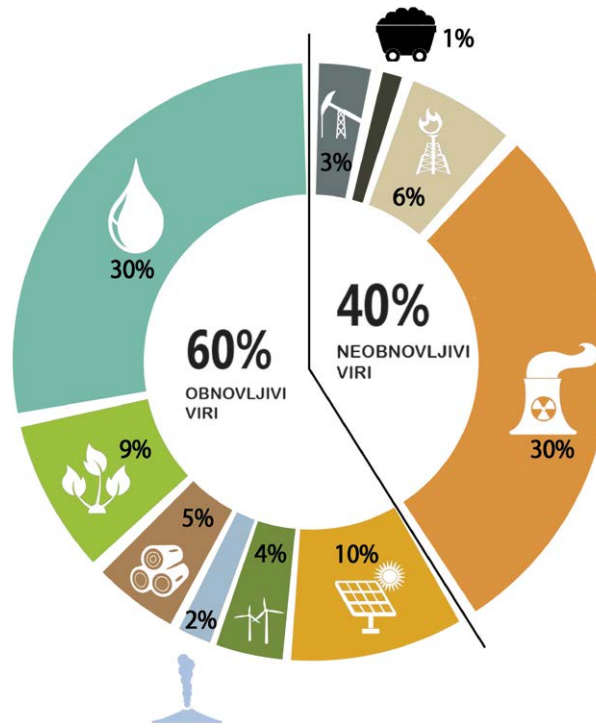

3 ravni prostorskega načrtovanja: država, 5 regij, 58 občin

Energija in upravljanje z viri

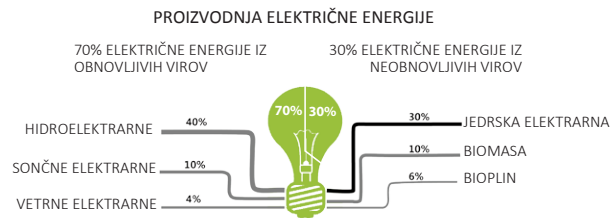
Pridobivanje energije iz neobnovljivih virov je zmanjšano na 40 %.

Glavni naravni vir je les, zato dosežemo samooskrbnost z lesom in cenimo lokalne lesne produkte. Posodobljena je celotna veriga lesno pridelovalne

Pridobivanje energije glede na vire

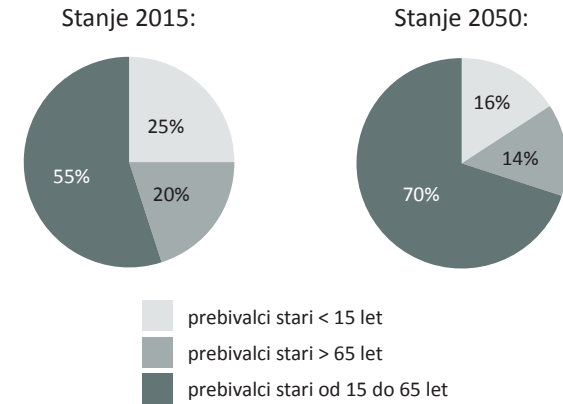
industrije in spodbuja se uporaba lesa v gradbeni in pohištveni industriji.

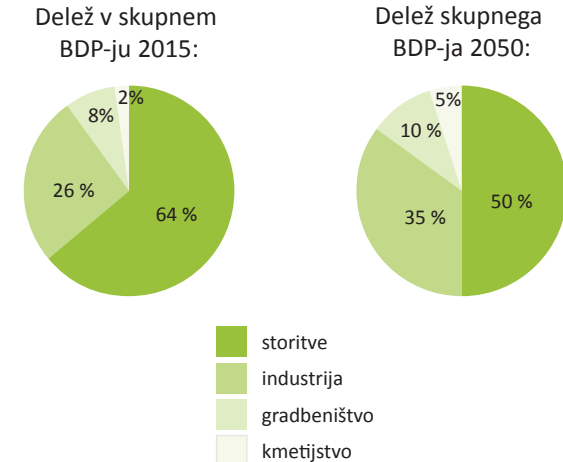
Pridobivanje električne energije
 - 30 % el. energije iz neobnovljivih virov
 - 70 % el. energije iz obnovljivih virov

Družba in ekonomija

Starostna struktura 2015/2050

Delež dejavnosti po prispevku k BDP-ju

Realizacija vseh razvojnih osi:

- poveča se mednarodni tranzit čez državo
- posodobitev javnega prometa
- tehnološko naprednejša prevozna sredstva
- hitrejša in udobnejša potovanje
- večja razvejanost in učinkovitost mreže javnih prevozov

Popularizacija javnega potniškega prometa

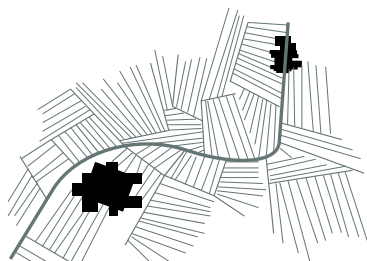
Narava in kulturna krajina

Varstvo in ohranjanje krajinske identitete

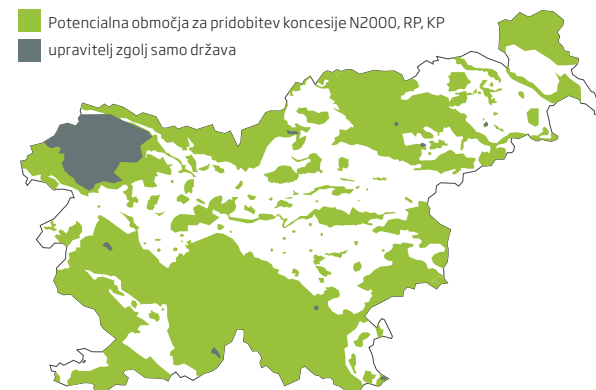
Subvencije

Aktivni monitoring

Participacija

Aktivno celostno varstvo

Kmetijstvo

Samooskrba

Ključni pogoji za zagotavljanje prehranske samooskrbe so:

- Zadostno velika kmetijska zemljišča - vsaj 3250 m²
- Prestrukturiranje kmetijske proizvodnje in več sprememb v uporabljanju novejših tehnologij v kmetijstvu
- Trije načini kmetovanja

ALTERNATIVNO PODJETNIŠKO KMETIJSTVO	KONVENCIONALNO KMETIJSTVO	OHRANJEVALNO KMETIJSTVO/TRADICIONALNO
- na degradiranih urbanih območjih - intenzivno kmetijstvo (rastlinjaki: hidroponika, aeroponika)	- intenzivno kmetijstvo na poljih - ohranjanje kakovostnih kmetijskih površin - namakalni sistemi	- ohranjanje % kmetijskih površin - uporaba sodobne tehnologije / stroji - varstvo krajinske identitete
PROIZVODNJA: 25% POVRŠINA: 10%	60% 50%	15% 40%
SUBVENCIJE s strani države za kmetovanje z namenom spodbujanja PROIZVODNJE	za kmetovanje z namenom VARSTVA KRAJINSKE IDENTITETE in TRADICIONALNE pridelave	

Prostorski modeli

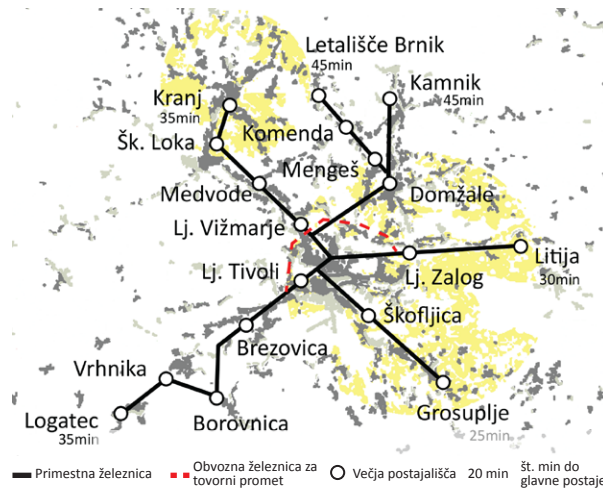
Poselitev in prometne povezave leta 2050

Potencialna območja za širjenje poselitve so določena v okolici večjih mestnih središč, iz njih pa so izločena zavarovana območja, plazovita in poplavno ogrožena območja ter območja primerna za konvencionalno kmetijstvo. Na najbolj ogroženih območjih predvidevamo tehnične varstvene ukrepe oziroma preselitev na varnejša območja.

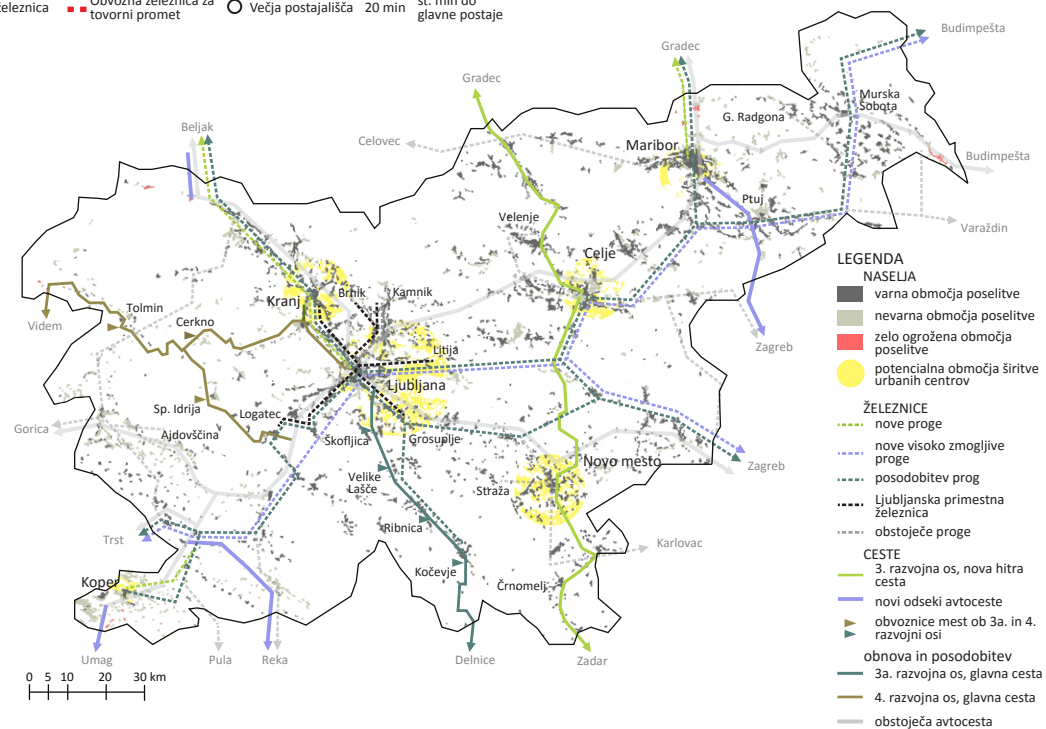
V viziji prometnih povezav predvidevamo razvoj železnic in cest. Železnice se v večini razvijajo v okviru obstoječih tras z izjemo drugega tira Divača - Koper in nove potniške linije Brnik - Domžale. Ob obstoječih trasah predvidevamo vzporedne nove proge v smeri Ljubljana - Beljak in Maribor - Gradec, ter umestitev nove visoko zmogljive železniške proge na relaciji Benetke - Budimpešta in Zidani Most - Zagreb. Prioritetno se posodablja in obnavlja najbolj obremenjene železniške linije. Na območju Ljubljanske urbane regije se zaradi velikega deleža dnevnih migracij ustanovi primestna železnica. Problematiko tovarnega prometa se rešuje z novo obvozno železnico za tovorni promet, ki v večini poteka pod zemljo.

Cestne povezave se gradijo v skladu z razvojnimi osmi, opredeljenimi v Resoluciji o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007-2023. Med nove cestne povezave sodijo hitra cesta na 3. razvojni osi, avtoceste na relacijah Maribor - Zagreb, Divača - Reka in Koper - Umag in druga predorska cev pod Karavankami. Za 3a. in 4. razvojno os se predvideva obnovo in nadgradnjo cestišča ter izgradnjo nekaterih mestnih obvoznic.

Ljubljanska primestna železnica s predvideno širitvijo mest

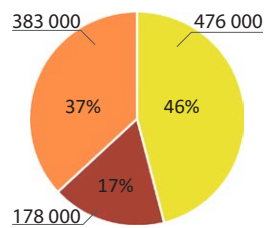
Vizualizacija prometnih povezav pri letališču Brnik

Karta naselij in prometnih povezav leta 2050

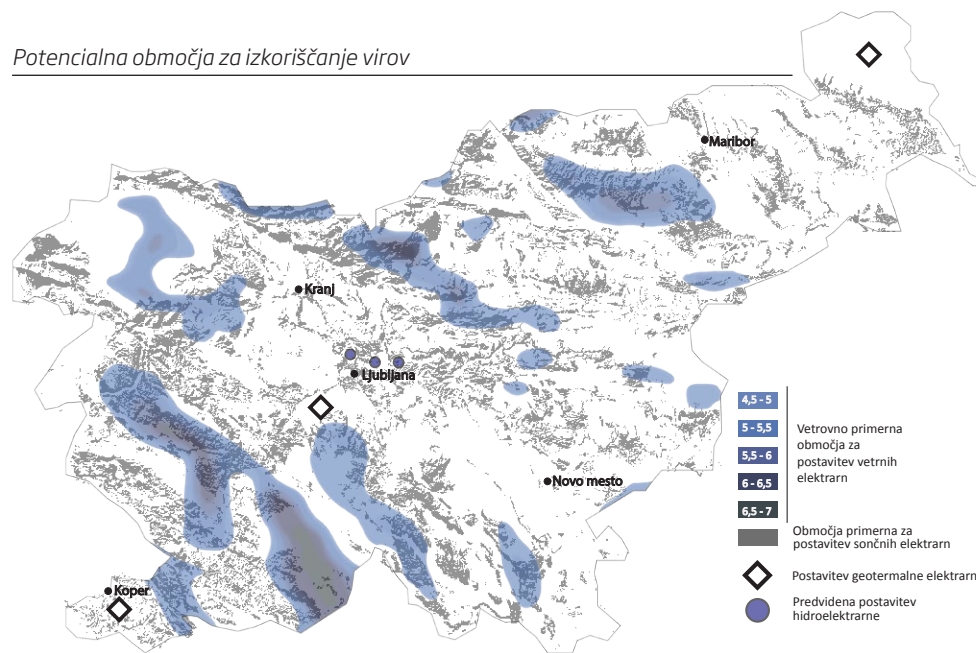
44 | Kmetijstvo, viri in lesni potencial

Razvijajo se trije tipi kmetijstva: ohranjevalno, konvencionalno ter kmetijstvo v rastlinjakih. Z ohranjevalnim kmetijstvom se ohranja sedanji delež kmetijskih površin v tradicionalni obdelavi in varuje kulturna krajina, usmerja pa se ga predvsem v za-varovana območja. Največji potencial za konvencionalno kmetijstvo je na zemljiščih z manjšim naklonom in najvišjo boniteto, kjer so večinoma že danes njive. Kmetijstvo v rastlinjakih ima potencial ob virih geotermalne energije in na degradiranih območjih. Vetrna energija je v Sloveniji še dokaj neizkoriščena, potencial pa je predvsem na grebenih dinarskih gorskih planot Primorske in Notranjske, kjer pihajo dokaj stalni in dovolj močni vetrovi. Velik potencial je tudi sončna energija, ki bi se lahko izkoriščala na dobro osončenih območjih, ki niso pod režimi varstva narave in/ali kulturne dediščine in kjer tla niso primerna za kmetijstvo. Vodni energetski potencial še ni izkoriščen na srednji Savi, kjer predvidevamo dve novi hidroelektrarni, in Muri, ki pa je ne predvidevamo za energetske izrabo zaradi velikega naravovarstvenega pomena. Prednostna območja za izkoriščanje lesnega potenciala so tista z največjo lesno zalogo in prirastkom.

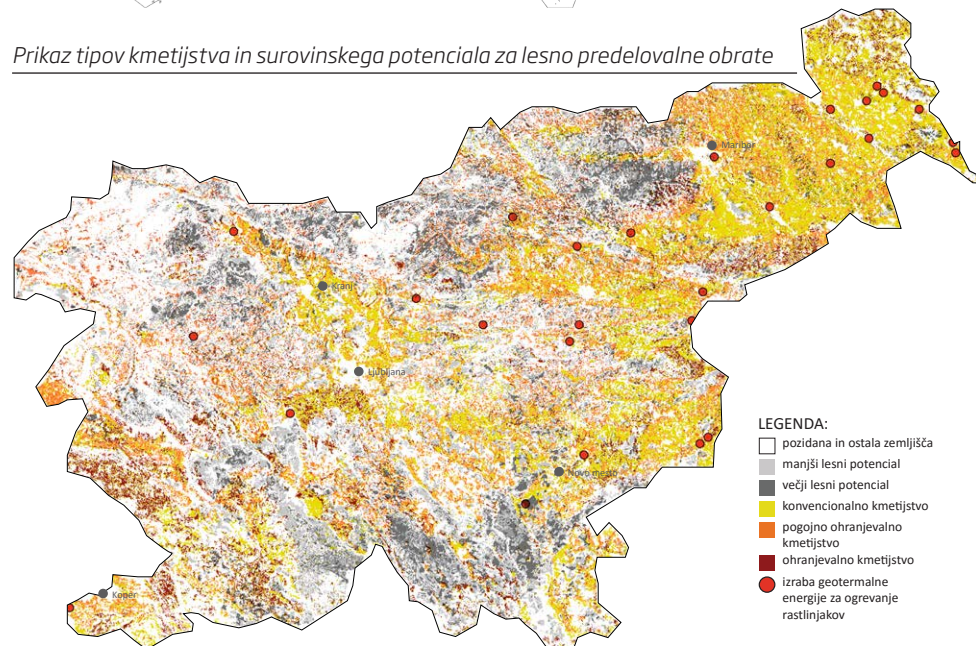
Tipi kmetijstva v ha in odstotkih

Potencialna območja za izkoriščanje virov

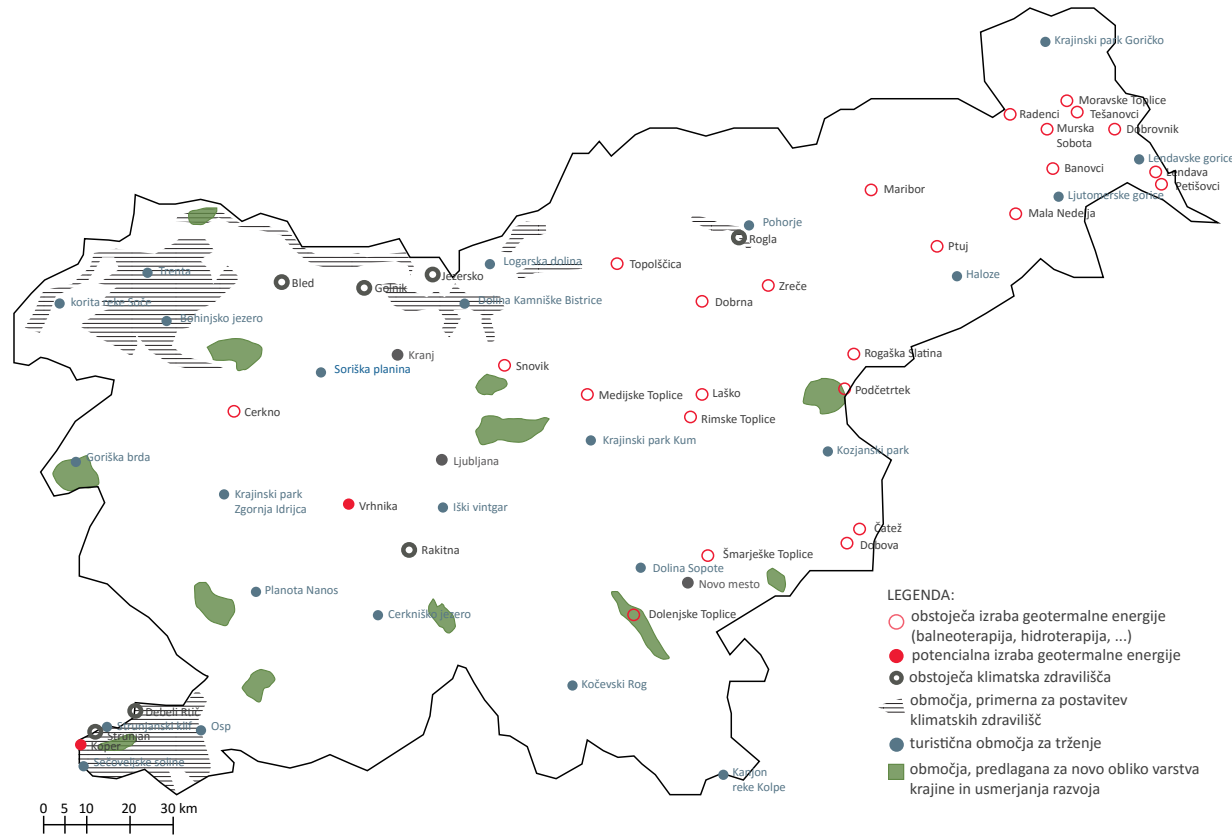

Vir podatkov:
ARSO, 2016

Prikaz tipov kmetijstva in surovinskega potenciala za lesno predelovalne obrate

Vir podatkov:
Zavod za gozdove,
ARSO, MOP, 2016

Karta: Ohranjanje narave in razvoj turizma 2050

Prikaz trženja naravnih območij z upoštevanjem varstvenih omejitev

Ohranjanje narave in turizem

Na nekaterih območjih Slovenije je zaradi več različnih razvojnih in varovalnih teženj večja verjetnost konfliktov pri rabi prostora. Na teh območjih se prekrivajo izjemne krajine, krajinska območja s prepoznavnimi značilnostmi ter različni naravni viri največjega pomena. Zaradi strateškega pomena na teh površinah smo predlagali, da se zanje uvede varstveni režim, ki bi racionalno in celovito usmerjal izrabo virov in varoval kakovosti krajine.

Turistično ponudbo smo usmerili v razvoj zdraviliškega turizma z upoštevanjem naravnih danosti in ranljivosti naravnih območij Slovenije. Za izkoriščanje geotermalnih virov smo poleg obstoječih lokacij predlagali tudi nove. Območja za klimatska zdravilišča smo predlagali na gorskih predelih z J, JZ in Z ekspozicijo nad 1500 m ter na obmorskih predelih. Predlagali smo tudi naravna območja, kjer bi bilo mogoče, ob upoštevanju varstvenih omejitev, uveljaviti modele trženja naravnih privlačnosti.

Določili smo jih na podlagi zgoščevanja pomembnih naravnih vrednot, zavarovanih območij, kulturne dediščine in izjemnih krajin.

http://www.vlada.si/o_sloveniji/gospodarstvo/
(januar 2016)

Agencija Republike Slovenije za okolje. <http://www.arso.gov.si/narava/zavarovana%20obmo%C4%8Dja/SeznamParkov.htm>

Agencija RS za okolje. Spletna objektna storitev za izdajanje prostorskih podatkov. http://gis.arso.gov.si/wfs_web/faces/WFSLayersList.jsp (januar 2016)

Mencinger, J. Deli učbenika - Družbeni produkt Slovenije.

Ministrstvo za okolje in prostor. 2007. Sistem varstva narave v Sloveniji.

Railhuc. 2014. Posodobitev železniškega prometa v LUR. Ljubljana, RRA LUR: 64 str. <http://www.rralur.si/sl/agencija/bro%C5%A1ure> (januar 2016)

Služba vlade RS za razvoj. 2007. Resolucija o nacionalnih razvojnih projektih za obdobje 2007 - 2023. Ljubljana: 57 - 60 str. <http://www.mzi.gov.si/si/aktualno/> (januar 2016)

Statistični urad Republike Slovenije. <http://www.stat.si/statweb>

Lipičar, M., Podlogar, B. Obvozna železnica in preoblikovanje glavne železniške postaje v končno postajo. Mestna Občina Ljubljana, Mestna uprava, Oddelek za urejanje prostora.

<http://www.ppmol.org/urbanizem5/mainpager.php?get=16> (januar 2016)

Ministrstvo za okolje in prostor. 2011. Kako lahko raziskave programa ESPON podprejo razvojno načrtovanje v Sloveniji? Ljubljana.

Samooskrbno lokalno je idealno!

Biotehniška fakulteta Ljubljana, Oddelek za agronomijo,

Mentorja:

prof. dr. Marina PINTAR

doc. dr. Matjaž GLAVAN

Študentska skupina (Vizija 1):

magistrski študijski program Agronomija

Špela Mestinšek Mubi, Aljaž Novak, Maruša Vertačnik,

Klara Zagrajšek, Karmen Zorko

Študentska skupina (Vizija 2):

magistrski študijski program Agronomija in Hortikultura

Anja Bevc, Pavel Fajdiga, Andraž Habjanič, Tina Kuhar,

Marjeta Zagožen

Študentska skupina (Vizija 3):

magistrski študijski program Agronomija

Alenka Vidic, Špela Pucihar, Sara Bele, Jernej Loncar,

Andreja Intihar

Uvod

Vizije razvoja kmetijstva za leto 2050 predlagajo tri enakovredne smeri razvoja, katerih skupni cilj je samooskrba s kmetijskimi pridelki in lokalna pridelava. Prva vizija poudarja povečanje samooskrbe in promocijo ekološkega kmetijstva. V drugi želimo preoblikovati strukturo kmetijskih gospodarstev in njihovega povezovanja v zadruge. V tretji viziji ohranjamo sedanjo strukturo kmetijstva, a izboljšujemo izrabo naravnih virov, spodbujamo tehnološki razvoj in širjenje znanja.

Vizija 1: Ekološka in lokalna oskrba z zelenjavo

Cilj vizije:

- Zagotavljanje prehranske varnosti hrane z lokalno ekološko pridelavo zelenjave.

Želeni rezultati:

- samooskrba z zelenjavo (70-80 %),
- povečanje obsega ekološke pridelave (20 %),
- ekološko urbano pridelovanje zelenjave (70 %).

Samooskrba z zelenjavo (70-80 %)

Hrana, ki jo najdemo na policah supermarketov je običajno polna ostankov sredstev za varstvo rastlin, ki so nujno potrebna, da zagotovijo svežino in obstojnost izdelka. In prav zaradi velike uporabe teh sredstev, je vprašljiva prehranska varnost takšne hrane. Dandanes se potrošniki vedno bolj zavedajo pomena lokalne in ekološke pridelave, saj jim ta zagotavlja uživanje varne in kakovostne hrane. Z lokalno pridelano zelenjavo povečamo varnost hrane, saj zaradi kratkega transporta vsebuje manj ostankov sredstev za varstvo rastlin. Hkrati pa ima takšna zelenjava večjo hranilno vrednost. V Sloveniji imamo zelo nizko stopnjo samooskrbe z zelenjavo (37,9 %). Z željo po povečanju samooskrbe na 70-80 % rešimo problem kakovosti in varnosti hrane ter posledično povečamo tudi stop-

48 | njo samooskrbe države. Pridelovalne površine za zelenjavo se v nižinah pridobijo na račun zmanjšanja pridelave poljščin z namenom pridobivanja biogoriv. Pridelava energetskih rastlin se omeji z minimalno subvencijo. Za doseg 70-80 % samooskrbe z zelenjavo v Sloveniji, se preusmeri paša živine (za mesno in mlečno proizvodnjo) v hribovit, gričevnat svet ter na območja zaraščanja.

Kazalci učinkovitosti:

- letna analiza stopnje samooskrbe z zelenjavo (%),
- razmerje živinoreje (mesna in mlečna prireja) v ravninskem in hribovitem svetu ter na območjih zaraščanja (%),
- letna analiza obsega površin namenjenih pridelavi poljščin za biogoriva (ha).

Povečan obseg ekološko pridelane zelenjave (20 %)

Zdrav in uravnotežen način prehranjevanja je eden izmed ključnih dejavnikov za dobro zdravstveno stanje ljudi. Z ekološko pridelano hrano lahko zagotovimo zadosten vnos esencialnih elementov in vitaminov za normalen razvoj človeka. V Sloveniji je trenutno ekološko pridelane zelenjave le 3,6 %. S spodbujanjem pridelovalcev k ekološkemu načinu pridelave hrane, bi lahko obseg ekološke pridelane zelenjave povečali na 20 %. Potrebno bi bilo zagotoviti večje spodbude, ki bi spodbujale pridelovalce k ekološkemu in okolju bolj sprejemljivemu načinu

pridelave zelenjave. Med te bi uvrstili neposredna plačila za ekološko pridelavo zelenjave in za gradnjo rastlinjakov (Slika 1). Za večjo cenovno konkurenčnost je potrebno sprejeti poenotenje standardov za ekološko pridelavo v Evropi. V Sloveniji so standardi ekološko pridelane hrane veliko strožji kot v ostalih državah Evrope in to je eden od vzrokov za višjo ceno izdelka.

Kazalci učinkovitosti:

- letna analiza obsega ekološke pridelave zelenjave (ha).

Ekološko urbano pridelovanje zelenjave (70 %)

Znanstveno je dokazano, da narava krepi duha in izboljšuje razpoloženje ljudi. Kakovostno preživljanje časa v naravi blaži stres in umsko izčrpanost, ki sta posledici »usmerjene pozornosti«, kakršna je nujna za delo in življenje v mestu. Odlična možnost sprostitve je pridelava lastne hrane, še posebej ekološko urbano pridelovanje zelenjave. Samooskrba z zelenjavo v lastnem gospodinjstvu je trenutno 46 %. V mestih se mora povečati obseg zemljišč, ki so primerna za vrtničke. Z zagotavljanjem nižjih kriterijev za pridobitev zemljišča v neposredni bližini domovanja, se prebivalci velikih naselij raje odločijo za lasten vrtniček, na katerem pridelajo lastno zelenjavo. Tako se samooskrba z zelenjavo v gospodinjstvu lahko poveča na 70%. S poveča-

njem lastne samooskrbe se poveča samooskrba na državni ravni, poveča se ozaveščenost o ekološki in okolju sprejemljivejši pridelavi hrane. S pridobitvijo zelenih površin v mestih, ki so namenjene pridelavi hrane, se poveča kakovost življenja in zdravje ljudi v mestih, saj naj bi bili ljudje, ki živijo v bližini bolj zelenih površin manj podvrženi stresu, kot ljudje, ki niso v stiku z naravo.

Kazalci učinkovitosti:

- obseg površin, ki so namenjene pridelavi zelenjave (ha)
- število prebivalcev urbanih naselij, ki so pridobili lasten vrtniček (število prebivalcev)
- stopnja oskrbe gospodinjstev z lastno pridelano zelenjavo (%)

Vizija 2: Strukturno preoblikovanje kmetijstva

Cilj vizije:

- Obstoj slovenskih kmetij z združevanjem kmetijskih gospodarstev in zemljišč, ter spodbujanje mlajšega prebivalstva k prevzemu kmetij.

Želeni rezultati:

- povečati povprečno velikost slovenske kmetije (20 ha),
- regijske kmetijske zadruge (12 zadrug),

- manjša razdrobljenost kmetijskih zemljišč (komasacije),
- večji delež mladih gospodarjev.

Povečanje povprečne velikosti slovenske kmetije (20 ha)

Povprečna velikost slovenske kmetije je 6,6 ha, kar je v primerjavi z drugimi državami članicami EU (14,6 ha) ena od najmanjših velikostnih struktur. K temu pripomorejo tudi neugodni pridelovalni pogoji oziroma razpršenost zemljišč in dejstvo, da je kar 86 % površine na območjih s težkimi pogoji za kmetovanje. Poleg tega se površine kmetijskih zemljišč zmanjšujejo na račun zaraščanja in urbanizacije. S pomočjo neposrednih plačil bi gospodarjem manjših kmetij omogočili nakup dodatnih zemljišč, kar bi privedlo do povečanja velikosti povprečne slovenske kmetije. S tem bi povečali njihovo večjo konkurenčnost in finančno stabilnost.

Kazalec učinkovitosti:

- povprečna velikost kmetij v Sloveniji.

Ustanovitev regijskih kmetijskih zadrug (12 zadrug)

V Sloveniji je skupaj trenutno registriranih 385 zadrug, od tega je 87 kmetijskih zadrug, ki kmetom ne omogočajo optimalnih pogojev poslovanja. S povezovanjem zadrug bi se ustanovilo 12 združenih regijskih centrov, ki bi skrbeli za nakup in prodajo

izdelkov ter zagotavljali surovine, pripomočke in stroje za kmetijsko pridelavo (Slika 1). Primarni cilj vsakega centra bi bil vzpodbujanje pridelave pridelkov, ki so značilni za posamezno regijo. Z izobraževanji bi kmetom približali delovanje regijskih kmetijskih zadrug in tako krepili medsebojno zaupanje.

Kazalci učinkovitosti:

- število regijskih kmetijskih zadrug,
- razvoj in gospodarska uspešnost regijskih zadrug (dobiček EUR/zadrugo/leto),
- število članov regijskih zadrug.

Manjša razdrobljenost kmetijskih zemljišč (komasacija)

Za slovensko kmetijstvo in podeželje sta značilni posestna in parcelna razdrobljenost. Zato bi bilo dobro oziroma potrebno ljudem bolj približati pojem komasacije in s tem njene pozitivne lastnosti, saj gre za kompleksen postopek preurejanja zemljiških parcel na podeželju. Osnovni cilj komasacij je seveda izboljšati posestno strukturo kmetij in tako omogočiti kar se da učinkovito in smotrno rabo zemljišč in nepremičnin. Neurejenost kmetijskih zemljišč v Sloveniji povzroča številne posledice, ki se danes kažejo v našem prostoru – zaraščanje kmetijskih zemljišč, problem prehranske samooskrbe, propadanje vasi itd. Namen predloga je torej posodobitev trenutnega stanja komasacijskih postopkov v naši državi, kar bi lahko znatno prispevalo k

razvoju podeželja. Zato bo potrebno optimizirati trenutni pravni in institucionalni okvir, ki mora omogočati sistemsko izvajanje komasacij kmetijskih zemljišč. To bi lahko bila prava rešitev in usmeritev k udejanjanju nekaterih ciljev na področju prehranske samooskrbe, razvoja podeželja, preurejanje zemljišč, ureditev ustrezne infrastrukture, prenova podeželja – vasi, upoštevanje varstvenih politik, zmanjšanje opuščanja kmetij, omejitev zaraščanja itd.

Kazalec učinkovitosti:

- število začelih in končanih komasacijskih postopkov v tekočem letu.

Večji delež mladih gospodarjev

V Sloveniji imamo neugodno starostno strukturo kmetov (povprečna starost je 40-80 let). Samo 4 % gospodarjev na kmetijah je mlajših od 35 let, gospodarjev starejših od 65 let je 35 %. Mladi se iz podeželja odseljujejo v mesta v iskanju boljše zaposlitvenih priložnosti. Z omogočanjem boljše prometne povezave med mestom in podeželjem in finančno pomočjo za mlade kmete (do 30 let) bi povečali delež mladih gospodarjev na kmetijah. Od vsakega prodanega izdelka mladih kmetov bi šel del vrednosti v sklad za posodobitev mehanizacije in obnovo gospodarskih poslopij. S temi ukrepi bi izboljšali starostno strukturo kmetovalcev in povečali konkurenčnost kmetij. Mladi kmetje si z ino-

50 | vacijami želijo čim bolj izboljšati kmetijsko pridelavo z novimi načini kmetovanja.

Kazalec učinkovitosti:

- letna analiza števila mladih kmetov.

Vizija 3: Izraba naravnih virov in uporaba naprednih tehnologij pridelave (Agro-ProTech)

Cilj vizije:

- Večja prehranska varnost in povečanje konkurenčnosti z zaščito kmetijskih zemljišč in uporabo tehnološko naprednih ukrepov v kmetijstvu.

Želeni rezultati:

- samooskrba s kmetijskimi pridelki 100%,
- trajno varovanje najbolj kakovostnih kmetijskih zemljišč,
- raba degradiranih območij,
- uvedbo konkurenčnejših tehnologij pridelave:
 - precizno kmetijstvo in pridelava gensko spremenjenih rastlin,
 - izkoriščanje vodnih virov za vzpostavitev funkcionalnih namakalnih sistemov,
 - raba geotermalne energije in alternativnih virov energije (npr. računalniški strežniki) za ogrevanje rastlinjakov.

- uvedba obveznega predmeta kmetijstvo v osnovne šole in izobraževanje starejših generacij.

Samooskrba s kmetijskimi pridelki 100%

V Sloveniji imamo več kot 100 % samooskrbo le z mlekom (121 %), perutninskim mesom (117 %) in govejim mesom (106 %), brez 100 % samooskrbe smo pri mesu prašičev, jajc, in rastlinskih pridelkih. Novi tehnološki pristopi v kmetijstvu so ukrep, s katerim bi povečali obseg pridelave, hkrati bi se povečala tudi konkurenčnost slovenskih pridelovalcev.

Kazalec učinkovitosti:

- obseg samooskrbe s hrano (%).

Trajno varovanje najbolj kakovostnih kmetijskih zemljišč

V Sloveniji imamo 549.263 ha (27,09 %) zemljišč z več kot 35 bonitetnimi točkami, ki so ugodna za kmetijsko pridelavo, vendar jih izgubljam zaradi urbanizacije in gradnje infrastrukturnih omrežij. Ureditev zakonodaje je ukrep s katerim bi trajno varovali najbolj kakovostna kmetijska zemljišča (najbolj kakovostna in srednje kakovostna kmetijska zemljišča) v obsegu, ki bi ga podala strokovna študija (Slika 1).

Kazalec učinkovitosti:

- obseg trajno varovanih kmetijskih zemljišč (ha).

Raba degradiranih območij

Skupna površina evidentiranih degradiranih območij v Sloveniji znaša 979 ha (evidentiranih 194 degradiranih območij), ki so lahko alternativa poselitvi kmetijskih zemljišč ter primerna za gradnjo rastlinjakov. Sprememba zakonodaje v smeri najugodnejše gradnje (poselitev in gradnja rastlinjakov) na degradiranih območjih je ukrep s katerim bi dosegli poselitev teh območij in preprečili gradnjo na kmetijskih površinah (Slika 1).

Kazalec učinkovitosti:

- obseg degradiranih območij (zmanjševanje) (ha).

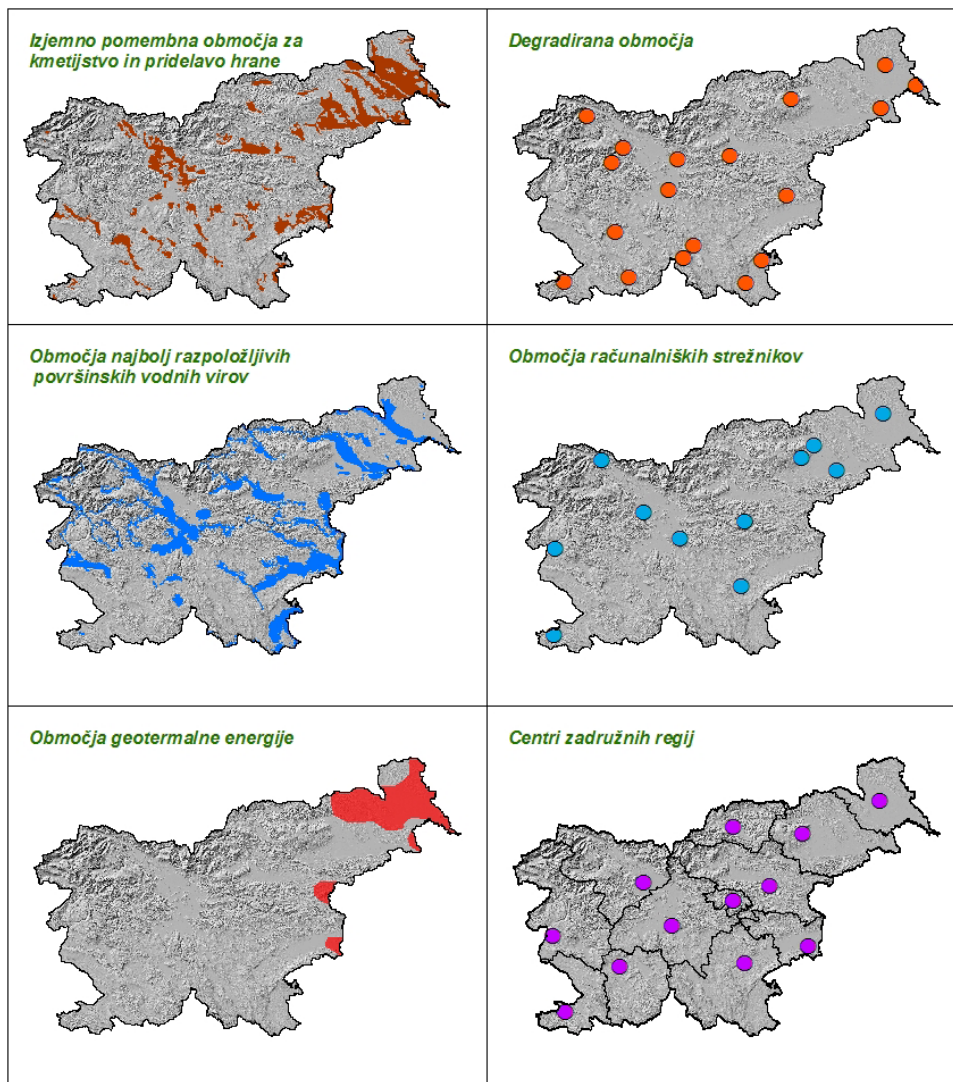
Precizno kmetijstvo in pridelavo gensko spremenjenih rastlin

Slovenski kmetje so manj konkurenčni, ker se ne uvajajo naprednejše tehnologije kmetovanja, s katerimi so kmetje v Evropi in po svetu precej bolj seznanjeni. Spodbujanje preciznega kmetijstva z neposrednimi plačili in uvedba pridelave ter pridelave gensko spremenjenih rastlin sta ukrepa, s katerima bi dosegli večjo konkurenčnost slovenskih kmetov.

Kazalca učinkovitosti:

- število kmetijskih gospodarstev, ki se ukvarjajo s preciznim kmetijstvom,
- obsegom površin (ha), na katerih se prideluje gensko spremenjene rastline.

Prikaz območij potencialno primernih za razvoj kmetijstva kot to opredeljujejo cilji vizije razvoja kmetijstva

Izdelava karte:
 Študenti 1. in 2. letnika magistrskega študija Agronomije in Hortikulture na Biotehniški fakulteti.
 V okviru obveznega predmeta Celostno urejanje kmetijskega prostora (CUKP) in izbirnega predmeta Geografski informacijski sistemi (GIS).

Viri prostorskih podatkov:
 Ministrstvo za okolje in prostor RS, Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Geodetska Uprava Republike Slovenije.

Raba geotermalne energije in alternativnih virov energije (npr. računalniški strežniki) za ogrevanje rastlinjakov

Konkurenčnost kmetijstva bi lahko povečali z gradnjo rastlinjakov, v katerih bi lahko za ogrevanje izkoriščali geotermalno energijo kot tudi odvečno energijo pri hlajenju računalniških strežnikov (Slika 1). V Sloveniji je 139 ha rastlinjakov, od tega jih geotermalno energijo koristi 9,5 ha, odvečna energija pri hlajenju strežnikov pa še ni v uporabi. Z dodelitvijo subvencij za gradnjo rastlinjakov na območjih z geotermalno energijo, bi vzpodbudili uporabo le-te, prav tako uporabo odvečne energije, ki nastaja pri hlajenju računalniških strežnikov.

Kazalca učinkovitosti:

- število rastlinjakov, ki za ogrevanje uporabljajo geotermalno energijo,
- število rastlinjakov, ki za ogrevanje uporabljajo odvečno energijo pri hlajenju računalniških strežnikov.

Izkoriščanje vodnih virov za vzpostavitev funkcionalnih namakalnih sistemov

Izkoriščanje vodnih virov bi bilo bolj učinkovito z vzpostavitvijo funkcionalnih namakalnih sistemov (Slika 1). S tem ukrepom bi popravili sedanje stanje, saj je od skupnih 120.000 ha za namakanje pri-

52 | mernih kmetijskih zemljišč, z namakalnimi sistemi opremljenih zgolj 7.511 ha, kar predstavlja 1,62 %. Zaradi hitrega tehnološkega napredka, bi bila smiselna tudi uvedba preciznega kmetijstva. Tako bi s pomočjo tehnologije lažje nadzorovali namakalne sisteme in vodo rastlinam dovajali le v tolikšni meri, kolikor jo rastline potrebujejo. S tem bi izgube vode močno zmanjšali. Gradnjo namakalnih sistemov bi tudi administrativno podprli.

Kazalca učinkovitosti:

- povečevanje obsega namakanih kmetijskih površin (ha).

Uvedba obveznega predmeta kmetijstvo v osnovne šole in izobraževanje starejših generacij

V Slovenji med obveznimi predmeti v osnovnih šolah (OŠ) ni predmeta, ki bi vseboval kmetijske oz. agrikulturne vsebine. Predmet kmetijstvo je le izbirne narave, udeležba pri predmetu je majhna (v letu 2014 je predmet obiskovalo 173 učencev na desetih OŠ). Z uvedbo obveznega predmeta kmetijstvo v OŠ bi kmetijstvo približali mlajšim generacijam. Poleg mladih so ciljna skupina tudi starejše generacije, ki bi jih seznanili z novejšimi, konkurenčnejšimi tehnologijami pridelave in tako zmanjšali predsodke do na novih načinih in postopkih temelječi pridelavi hrane.

Kazalci učinkovitosti:

- število OŠ z uvedenim predmetom kmetijstvo,
- število učencev z vpisanim predmetom,
- število izvedenih izobraževanj za starejše generacije.

VIRI

Bohanec B., Alkalaj M. 2015. Kaj je res o GSO. Ljubljana, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo, Katedra za genetiko, biotehnologijo, statistiko in žlahtnjenje rastlin: 44 str.

Cvejič R., Tratnik M., Pintar M. 2013. Raba velikih namakalnih sistemov ter potrebe po celostnih pridobitvah. 24. Mišičev vodarski dan 2013, Maribor, 4. december 2013. Maribor, Vodno gospodarski biro: 149-157

Germšek B. 2014. Zakaj je kmetijska tehnologija naslednja velika stvar. Maribor, Novice iz kmetijstva in biosistemskega inženirstva.

<http://www.germsek.com/zakaj-je-kmetijska-tehnologija-naslednja-velika-stvar/> (februar, 2016)

Horvat D. 2010. Značilnosti geotermalne energije v občini Moravske Toplice: diplomsko delo, Ljubljana, Univerza v Ljubljani, Filozofska fakulteta, Oddelek za Geografijo: 62 str.

Janoš Z. 2013. Slovenija mora razširiti velike namakalne sisteme. Ljubljana, Delo. <http://www.delo.si/novice/slovenija/slovenija-mora-razsiriti-velike-namakalne-sisteme.html> (december, 2015)

Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano.

http://www.mkgp.gov.si/si/delovna_podrocja/kmetijstvo/kmetijski_trgi/sadje_in_zelenjava/ (december, 2015)

SI-Stat podatkovni portal, Statistični Urad RS (december, 2015)

Statistični urad Republike Slovenija. <http://www.stat.si/StatWeb/prikazi-novico?id=5591&idp=11&headerbar=9> (december, 2015)

Ministrstvo za kmetijstvo gozdarstvo in prehrano. www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.../mladi_kmetije_v_sloveniji.docx (december, 2015)

Zadružna zveza Slovenije. http://www.zadruzna-zveza.si/index.php?option=com_content&task=view&id=3&Itemid=4

Načrt razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2020 in program ukrepov za izvedbo načrtov razvoja namakanja in rabe vode za namakanje v kmetijstvu do leta 2020. 2015. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano RS. <http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/osnutki/2015/Nacrtnamakanjajuni2015.pdf> (december, 2015)

Poročilo o prostorskem razvoju. 2015. Ljubljana, Ministrstvo za okolje in prostor RS, Direktorat za prostor, graditev in stanovanja. http://www.mop.gov.si/fileadmin/mop.gov.si/pageuploads/podrocja/prostorski_razvoj/proocilo_o_prostorskem_razvoju.pdf (januar, 2016)

Poročilo o stanju kmetijstva, živilstva, gozdarstva in ribištva v letu 2013. 2014. Ljubljana, Kmetijski inštitut Slovenije, Ministrstvo za kmetijstvo in okolje.

http://www.mkgp.gov.si/fileadmin/mkgp.gov.si/pageuploads/podrocja/ZP_2013_splosno_priloge.pdf (januar, 2016)

Primer dobre prakse. 2015. Dobrovnik, Pemures. <http://www.pemures.com/cms/images/downloads/BestPractice-GeothermieSlowenien.pdf> (januar, 2016)

